

Nr 244.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lantarbetstidslag; given Stockholms slott den 31 mars 1939.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lantarbetstidslag.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Albert Forslund.

F ö r s l a g
till
Lantarbetstidslag.

Häri genom förordnas som följer:

Lagens tillämpningsområde.

1 §.

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binäringsar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst tre arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses under a) — f) här nedan; samt

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes minst en arbetare enligt samma beräkning.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som utföres under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande;

b) kolning i mila;

c) mjölkning, skötsel och upptagning av rotfrukter, dikning, skogsarbete, upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ, allt i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning;

d) husligt arbete;

e) arbete, som bedrivs av staten; samt

f) arbete, varå arbetstidslagen för detaljhandeln äger tillämpning.

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas:

a) medlem av arbetsgivarens familj;

b) lantbruksinspektör eller annan befattningshavare i överordnad ställning; eller

c) bokhållare eller annat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning, eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räknas såsom arbetare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmåles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

Ordinarie arbetstid.

4 §.

1 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 1), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

under januari, februari och december 41 timmar,

under mars, oktober och november 46 timmar samt

under tiden april—september 54 timmar.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

a) För varje brukningsdel må en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete (*arbetare med blandat arbete*), utöver den i första stycket angivna tiden för arbetsvecka användas till djurskötsel under januari, februari och december högst 12 timmar för två arbetsveckor i följd samt under mars, oktober och november högst 10 timmar för samma tid.

Vad nu sagts gälle ock den, som ersätter arbetare med blandat arbete under ledighet.

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel (*djurskötare*), må arbetstiden icke överstiga för dygn nio timmar och för två arbetsveckor i följd 108 timmar.

För att ersätta djurskötare under ledighet må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i första stycket angivna tiden för arbetsvecka, dock att den sammanlagda arbetstiden icke må överstiga 54 timmar för arbetsvecka.

2 mom. Till arbete, som avses i 1 § första stycket under 2), må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

antingen 48 timmar

eller ock under januari, februari, november och december 42 timmar, under mars och oktober 45 timmar samt under tiden april—september 53 timmar.

3 mom. Med arbetsvecka förstås i fall, som avses i 1 mom., tiden från och med måndag till och med söndag samt i fall, som avses i 2 mom., tiden från och med fredag till och med torsdag. Vad i 1 mom. föreskrivits beträffande två arbetsveckor i följd skall gälla för perioder om två arbetsveckor, räknade från första måndagen i november månad varje år.

För viss månad given föreskrift om arbetstid skall tillämpas under arbetsvecka eller tvåveckorsperiod, som nyss sagts, vars första dag infaller under månaden.

5 §.

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva, att den i 4 § angivna arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än i nämnda paragraf sägs.

2 mom. Finnes i visst fall av särskilda skäl påkallat, att arbetstiden utsträcker längre än i 4 § sägs, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

3 mom. Undantag från de i 4 § angivna begränsningarna må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

Arbete å övertid.

6 §.

1 mom. Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till allmänna posten.

2 mom. Arbetare må utan sådan anmälan eller ansökan, som i 1 mom. sägs, användas till arbete å övertid, som föranledes av födelser, sjukdomsfall eller olycksfall bland djuren.

7 §.

1 mom. Erfordras för driftens ohindrade gång nödvändigtvis att förberedelse- eller avslutningsarbeten utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller såvitt angår trädgårdsskötsel att så kallad vaktjänst utföres utom den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare därtill användas å övertid under högst sju timmar för arbetsvecka.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall än som avses i 6 § påkallat att för brådskande arbete under sådd eller skörd, för att ersätta arbetare under ledighet eller för att tillgodose annat tillfälligt behov av ökad arbetstid använda arbetare till arbete å övertid, vare därtill berättigad för högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor och 200 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 100 timmar under en tidrymd av 12 månader i följd, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Rörande arbetares användande till arbete å övertid enligt 6 § 1 mom. eller 7 § åligger det arbetsgivaren att senast den första söckendagen i näst därpå följande arbetsvecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan, som avses i nämnda lagrum, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär, som fastställes av arbetsrådet. Nämnda myndighet äger dock föreskriva, att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådant arbete å övertid, som avses i 7 § 1 mom., är arbetsgivaren icke pliktig att göra dylik anteckning, där övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidsschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut.

Arbetare äge rätt att själv eller genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. eller 7 § 3 mom. skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt första stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammes datum.

Allmänna bestämmelser.

9 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende, som avses i denna lag, utser Konungen för viss tid två med jordbruksförhållanden förtrogna ledamöter. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetsgivarsammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter, som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av ledamöterna utses i enahanda ordning minst två suppleanter, av vilka en bör vara förtrogen med förhållandena inom trädgårds-skötseln.

Vid arbetsrådets behandling av ärende, som avses i denna lag, skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens be-

gränsning stadgas, närvara båda de ledamöter, vilka utsetts i här nämnd ordning, eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

10 §.

1 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, som i denna lag avses, ense om viss eftergift i något avsende, varom stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

2 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket eller ock sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

11 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionen. Därvid skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

12 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med dagsböter. Var arbetaren under 18 år, vare den, som har vårdnaden om arbetaren, där användandet skett med hans vetskap och vilja, förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

13 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 § 1 mom., eller att iakttaga vad enligt 8 § åligger honom, straffes med dagsböter.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 8 §, straffes med dagsböter ej under fem.

14 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

15 §.

Beträffande verksamhet, som bedrivs av kommun eller hushållningssällskap, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Lag samma vare, där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

16 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efter rättelse.

Denna lag träder i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 juli 1939, vad angår undantagsbestämmelsen i 1 § andra stycket under f), den 1 januari 1940 och i övrigt den 1 november 1939 samt gäller till och med den 31 oktober 1942. Beträffande förseelse mot lagen, som begåtts under tiden för dess giltighet, skall dock vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter sistnämnda dag.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 3 mars 1939.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Forslund, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen frågan om *ny lantarbetstidslag* samt anför:

För den nu gällande lantarbetstidslagen av den 26 juni 1936 (SFS 1936: 333 med ändringar 1937: 399) utlöper giltighetstiden den 31 oktober 1939, varför statsmakterna dessförinnan böra taga ståndpunkt till frågan, huruvida och i vilken form lagen skall förnyas.

Till utredning av hithörande frågor har Kungl. Maj:t den 21 juli 1938 uppdragit åt arbetsrådet att inkomma med dels en allmän redogörelse för lantarbetstidslagens verkningar, dels en redogörelse för den omfattning, i vilken arbetsrådets rätt enligt lagen att medgiva dispens från dess bestämmelser kommit till användning, dels uppgift huruvida och eventuellt i vilken omfattning dispensmöjligheter, som för närvarande icke funnes, enligt arbetsrådets åsikt kunde hava varit lämpliga, dels ock förslag till de ändringar av lagens nuvarande bestämmelser, vilka arbetsrådet i nyss angivna eller andra avseenden med hänsyn till ditills vunnen erfarenhet ansåge böra vidtagas i samband med att åt lagen gäves fortsatt giltighet efter den 31 oktober 1939.

Till fullgörande av det sålunda meddelade uppdraget har arbetsrådet med skrivelse den 11 oktober 1938 avlämnat de begärda redogörelserna samt uppgift rörande de avseenden, i fråga om vilka arbetsrådet funnit behov av utökade dispensmöjligheter föreligga, ävensom förslag till de lagändringar, vilka arbetsrådet ansett böra vidtagas, sammanfattade med övriga erforderliga bestämmelser i ett förslag till reviderad lantarbetstidslag.

För ytterligare utredning i frågan har därefter, med Kungl. Maj:ts be- myndigande, min företrädare i ämbetet den 17 november 1938 tillkallat nio sakkunniga¹ med uppdrag att på grundval av arbetsrådets utredning och

¹ Till sakkunniga utsågos generaldirektören Konrad Persson, ordförande, ledamöterna av riksdagens första kammare friherre Carl Beck-Friis å Harg, lantbrukaren Elof Andersson i Fältenborg och lantbrukaren Axel Löfvander i Södra Sallerup, ledamöterna av riksdagens andra kammare småbrukaren Allan Andersson i Tungelsta, lantbrukaren C. G. Närlinge, lantarbetaren Gustaf Larsson i Julita och lantarbetaren A. L. Johansson i Djursnäs samt andre ordföranden i landsorganisationen i Sverige Gunnar Andersson.

med tillgodogörande av egna erfarenheter undersöka, huruvida och eventuellt i vad mån ändringar borde vidtagas i de rättsregler, som gällande lantarbetstidslag innehåller, ävensom framlägga de förslag, till vilka denna undersökning kunde föranleda.

De sakkunniga hava därefter med skrivelse den 11 januari 1939 inkommit med förslag till ny lantarbetstidslag jämte motiv. Förslaget med motiv torde få fogas såsom bilaga (*Bilaga B*) till statsrådsprotokollet i förevarande ärende.

Över sakkunnigförslaget hava yttranden avgivits av arbetsrådet, lantbruksstyrelsen, svenska arbetsgivareföreningen, svenska lantarbetstidslagsföreningen, svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, riksförbundet landsbygdens folk, landsorganisationen i Sverige samt svenska lantarbetareförbundet.

Med ledning av arbetsrådets och de sakkunnigas förslag samt nyssnämnda yttranden har inom socialdepartementet upprättats förslag till lantarbetstidslag, vilket innefattar allenast smärre avvikelser från de sakkunnigas förslag.

Nu gällande lantarbetstidslag.

Lagens tillkomst.

Det första förslaget till arbetstidslagstiftning för jordbruket och trädgårds-skötseln framlades år 1935 av den s. k. *lantarbetstidsutredningen* (statens offentliga utredningar 1935: 48). Proposition i ämnet förelades 1936 års riksdag (prop. nr 230), varvid föreslogs en betydligt längre gående arbetstidsbegränsning än vad lantarbetstidsutredningens majoritet föreslagit. Förslaget underkastades under riksdagsbehandlingen genomgripande förändringar (andra lagutsk. utl. nr 52), och den därpå av riksdagen antagna lantarbetstidslagen (SFS 1936: 333) anslöt sig i väsentliga stycken till lantarbetstidsutredningens majoritetsförslag.

Lantarbetstidslagen i 1936 års lydelse omfattade endast företag, i vilka i regel användes flera än fyra arbetare. Bland arbeten, som voro helt undantagna från lagens tillämpning, märktes framför allt djurskötseln. Arbetstiden för vecka begränsades för jordbrukets del under olika delar av året till 46 à 58 timmar, i genomsnitt till omkring 52 $\frac{3}{4}$ timmar, och för trädgårds-skötseln till i genomsnitt 53 timmar. För att tillgodose växlande arbetstidsbehov på olika orter föreskrevs rätt till överflyttning av arbetstid från november—december till februari—mars. Dispens från lagens regler kunde medgivnas av arbetsrådet efter samtycke av de därav berörda arbetarna, eljest på synnerliga skäl. Övertid fick uttagas dels särskilt vid olyckshändelser och liknande, dels för nödvändiga förberedelsearbeten m. m. intill sju timmar i veckan, dels ock eljest intill 48 timmar under fyra veckor och 200 timmar under 12 månader i följd.

I proposition till 1937 års riksdag (prop. nr 94) föreslogos betydande skärp-

ningar i lagen, närmast anknyttande till 1936 års proposition. Förslagen godtogos i huvudsak av riksdagen (andra lagutsk. utl. nr 48; SFS 1937: 399).

Efter 1937 års ändringar omfattar lantarbetstidslagen alla jordbruksföretag, vilka i regel sysselsätta minst tre arbetare, samt trädgårdsföretag, vid vilka i regel användes minst en arbetare. Djurskötsel med undantag för mjölkning på ackord inbegripes under lagen. Veckoarbetstiden har begränsats inom jordbruket till 41 à 54 timmar under olika årstider, i genomsnitt till 48 $\frac{3}{4}$ timmar, beträffande djurskötsel dock i genomsnitt 54 timmar (108 timmar för 2 veckor), samt för trädgårdsskötseln till i genomsnitt 48 timmar (för tvåveckorsperioder alternativt 96 timmar under hela året eller 86 timmar under vinterhalvåret och 106 timmar under sommarhalvåret). Möjligheten till överflyttning av arbetstid från hösten till våren finnes icke längre, men i gengäld må dispens, som innefattar endast en omgruppering av arbetstid under året, medgivnas av arbetsrådet så snart »skäl därtill äro». Det för 12 månader tillåtna antalet övertidstimmar har ökats till 260.

1938 års riksdag.

Frågan om ändring av lantarbetstidslagens bestämmelser har även vid 1938 års riksdag varit föremål för uppmärksamhet. I likalydande *motioner* av herr Domö m. fl. och herr Bagge m. fl. (I: 178 och II: 288) hemställdes, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära allsidig utredning av frågan om lantarbetstidslagens revidering. Motionärerna erinrade bland annat om lagens i 1 § givna föreskrift om att från lagens tillämpning undantoges vissa ackordsarbeten, därav skogsarbete och dikning endast i den mån desamma utfördes av tillfälligt anställda arbetare, och anförde, att denna åtskillnad mellan fast och tillfälligt anställda ledde till synnerligen otillfredsställande konsekvenser. Vidare anfördes, att lagens bestämmelser om arbetstid för djurskötsel vore praktiskt olämpliga och otillräckliga, enär dels den särskilda regeln för djurskötsel inskränkts att gälla dem, som uteslutande sysslade med sådant arbete, och dels en särskild regel vore behövlig för en i praktiken förekommande kategori arbetare med både djurskötsel och annat arbete till uppgift.

Andra lagutskottet infordrade över motionerna vissa *yttranden* (tryckta som bilagor till andra lagutsk. utl. nr 49). Arbetsrådet anförde därvid, att tiden ännu icke kunde anses vara inne för en så genomgripande revision, som motionärerna syntes åsyfta, varemot en viss överarbetning av lagtexten sannolikt borde ske i samband med lagens prolongation. Svenska lantarbetsgivareföreningen tillstyrkte motionärernas hemställan och framhöll vissa särskilda önskemål med avseende å lagens behandling av djurskötseln. Utom de av motionärerna i detta hänseende nämnda önskemålen föreslog föreningen möjlighet att räkna arbetstiden för djurskötare i perioder om sex veckor ävensom att skötsel av dragare skulle undantagas från lagens tillämpning, i den mån densamma icke ombesörjdes av särskilda djurskötare. Svenska lantarbetsgivarförbundet fann, utan att vilja biträda motionärernas synpunkter, intet vara att erinra mot en utredning i ämnet.

Andra lagutskottet yttrade, att utskottet icke ansåge tiden vara inne för den i motionerna ifrågasatta utredningen. I vissa hänseenden borde emellertid sådana erfarenheter av lagstiftningen hava vunnits, bland annat i fråga om arbetare, som i regel användes till både djurskötsel och annat arbete, att det kunde upptagas till övervägande, om icke lagen, utan att dess grunder rubbades, kunde bringas i bättre överensstämmelse med vad som befunnits praktiskt och lämpligt. Emellertid kunde förslag till ny lantarbetstidslag förväntas till 1939 års riksdag. Utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t vid utarbetandet av förslag i ämnet uppmärksammade vunna erfarenheter och föresloge därav påkallade jämkningar. På grund härav funne utskottet icke skäl föreslå någon framställning till Kungl. Maj:t. — Motionerna föranledde icke någon riksdagens åtgärd.

Allmänna uttalanden om lantarbetstidslagens verkningar.

I *arbetsrådets* yttrande av den 11 oktober 1938 har om lantarbetstidslagens verkningar anförts:

Med hänsyn till den korta tid, under vilken den reviderade lantarbetstidslagen varit gällande, funne sig arbetsrådet icke kunna uttala något allmänt omdöme om lagens verkningar. Obestriddigt syntes emellertid vara, att lagen vid den praktiska tillämpningen i några hänseenden medfört svårigheter, som emellertid utan rubbning av lagens huvudgrunder torde kunna avhjälpas genom vissa jämkningar i lagtexten.

I sitt över sakkunnigförslaget till ny lantarbetstidslag avgivna yttrande anför *riksförbundet landsbyggdens folk*:

Den nu gällande lantarbetstidslagen innebär en mycket genomgripande förändring av arbetsordningen vid alla de jordbruk i Sverige, som sysselsätta tre arbetare och däröver. Särskilt hårt drabbas de mindre jordbruk, som beröras av lagen, enär anpassnings- och rationaliseringsmöjligheterna hos dem äro betydligt mera begränsade än hos de större jordbruken. I hur hög grad denna anpassning gått att genomföra samt vilka konsekvenser den haft kan ännu icke överblickas. Att lagen i dess nuvarande form berett svårigheter vid den praktiska anpassningen framgår av det antal dispenser, som arbetsrådet lämnat under senaste år. Antalet lämnade dispenser ger dock icke en rätt bild av läget, enär framställningar om dispenser huvudsakligen torde komma från den grupp jordbrukare, som äro organiserade i svenska lantarbetstidslagsföreningen och genom denna erhållit bistånd till dispensansökningarnas uppsättande. Med tanke på det mycket stora antal jordbrukare, som ännu står utanför nämnda förening och därför troligen saknat hjälp med dispensansökningarnas utformande, måste man förutsätta, att antalet dispensansökningar antagligen bort vara mångdubbelt större än vad som angives i arbetsrådets rapport samt att anpassningsprocessen därför är långt ifrån fullföljd. Med hänsyn härtill är det mycket behövt, att lagen i högre grad än hittills anpassas till det praktiska livet, så att lagstiftningen ej mer än behovet kräver belastar jordbruket. Av denna anledning är det med största tillfredsställelse vi tagit del av de anpassningsförslag, som nu utarbetats av de utsedda sakkunniga.

Dispensfrekvensen.

Enligt 5 § 1 mom. gällande lantarbetstidslag äger arbetsrådet, när skäl därtill äro, medgiva att den enligt huvudregeln angivna arbetstiden, utan att för-

längas för år räknat, fördelas på annat sätt än huvudregeln föreskriver. Angående förekomsten av sådana dispensfall har arbetsrådet anfört:

Arbetsrådet har haft att handlägga ett stort antal framställningar om undantag enligt förevarande moment. Dessa framställningar hava avsett dels tillstånd att beräkna den ordinarie arbetstiden i genomsnitt för perioder om två eller flera veckor och dels rätt till överflyttning av ordinarie arbetstid från viss årstid till annan.

Arbetsrådet har sålunda i enlighet med överenskommelse mellan parterna i 1937 års riksavtal vid jordbruket eller eljest, då arbetsgivare och arbetare därom varit ense, medgivit tillstånd till genomsnittsberäkning av arbetstiden, beträffande djurskötare för perioder om sex veckor och för arbetare, vilka anställts för och i regel använts till såväl djurskötsel som annat arbete, för perioder om två eller sex veckor.

Tillstånd till överflyttning av arbetstid från viss årstid till annan har vad arbetsgivare i mellersta Sverige beträffar medgivits framför allt med hänsyn till svårigheten att under november och december månader helt utnyttja den för dessa månader medgivna arbetstiden samt för tillgodoseende av behovet av längre arbetstid särskilt för skogsarbete, timmertransporter och liknande arbete under februari och mars månader, då dagsljusets längd avsevärt ökats. Beträffande arbetsgivare i södra Sverige hava däremot de lämnade tillstånden till överflyttning av arbetstid avsett att möjliggöra en förlängning av arbetstiden under oktober och november månader för upptagning och transport av betor, plöjning m. m. under förutsättning av motsvarande förkortning av arbetstiden under annan årstid, företrädesvis vårmånaderna. Tillstånd till överflyttning av arbetstid hava meddelats även åt arbetsgivare inom trädgårdsskötseln.

Arbetsrådet har tillika meddelat statistiska uppgifter angående dispenser enligt detta moment under dess dittillsvarande giltighetstid 1 november 1937—31 augusti 1938, utvisande cirka 1,200 ärenden, avseende cirka 4,100 arbetare. Det största antalet, cirka 1,000 ärenden, avsåg fördelning av djurskötares arbetstid på sex veckor i stället för två veckor. Cirka 200 ärenden avsågo överflyttning av arbetstid från en årstid till en annan.

Enligt 5 § 2 *mom.* må utsträckning av huvudregelns genomsnittsarbetstid av arbetsrådet medgivas där så finnes av synnerliga skäl påkallat.

Arbetsrådet har upplyst, att denna dispensmöjlighet icke i något fall kommit till användning, och föreslagit förändring av bestämmelsen.

Enligt 5 § 3 *mom.* må undantag från huvudregeln av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt, och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas. Angående förekomsten av sådana dispensfall har arbetsrådet anfört:

Detta moment har kommit till vidsträckt användning. Sålunda har arbetsrådet för arbetare, som anställts för och i regel använts till såväl djurskötsel som annat arbete, i enlighet med en i 1937 års riksavtal vid jordbruket intagen generell överenskommelse eller eljest på grund av överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetare medgivit en förlängning av den ordinarie arbetstiden med 6 timmar i veckan under januari, februari och december månader samt med 5 timmar i veckan under mars, oktober och

november månader eller med respektive 12 och 10 timmar per tvåveckorsperiod under angivna månader. Arbetstiden för dygn har därvid bibehållits vid 10 timmar.

För arbetare, som använts uteslutande till djurskötsel, har arbetsrådet, där överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetare förelegat, medgivit utsträckning av den ordinarie arbetstiden från i lagen medgivna 108 timmar till högst 117 timmar under en period om två veckor. Begränsningen till 9 timmar om dygnet har därvid bibehållits. I vissa fall har arbetsrådet medgivit, att den ökade arbetstiden för djurskötare finge beräknas för längre period än två veckor.

Där överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetare förelegat, har arbetsrådet medgivit en annan arbetstid än den i lagen angivna för bland annat vissa specialarbetare inom jordbruket, vilka delvis utnyttjats för industriella eller liknande behov och vilkas arbetstid därför bättre kunnat regleras i anslutning till bestämmelserna i den allmänna arbetstidslagen.

För en del av jordbrukets binärningar, vilka icke lämpligen kunnat tillämpa den för jordbruket gällande arbetstiden, har arbetsrådet, där överenskommelse förelegat, medgivit en annan arbetstidsreglering. Såsom exempel på dylika binärningar må nämnas brännerier, kraftstationer, kvarnar, mejerier, potatismjölsfabriker, sågar och tegelbruk. För dessa binärningar har samma arbetstid medgivits, som arbetsrådet plägat medgiva beträffande självständigt drivna företag av liknande natur, å vilka den allmänna arbetstidslagen äger tillämpning.

En utökning av arbetstiden inom trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, har visat sig av behovet påkallad dels för vissa slag av trädgårdsskötsel, t. ex. plantskolor, och dels för vissa särskilda arbetarkategorier. Arbetsrådet har sålunda, då överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetare förelegat, medgivit, att arbetstiden finge utsträckas till högst 112 eller för viss kortare tidrymd till högst 116 timmar för två veckor i följd.

Även i fråga om dispenser enligt 3 mom. har arbetsrådet meddelat vissa statistiska uppgifter. Under lagens första giltighetsår var dispensantalet tämligen ringa. Under de tio första månaderna av andra giltighetsåret, tiden 1 november 1937—31 augusti 1938, hade antalet sprungit upp till nära 1,200 ärenden, avseende cirka 2,250 arbetare. Till ojämförligt största delen, 1,059 ärenden, hade fråga varit om sådan utsträckning av arbetstiden för arbetare med såväl djurskötsel som annat arbete, varom arbetsrådet talat i det föregående. Till största delen hade dispens medgivits på grundval av då gällande kollektivavtal för jordbruket.

Ökade dispensmöjligheter hade arbetsrådet funnit behövligen dels med avseende å den nyssnämnda bestämmelsen i 5 § 2 mom. och dels för att möjliggöra uttagande av mera övertid under fyra veckor än härför eljest tillåtna 48 timmar.

Förslag till ny lantarbetstidslag.

Översikt.

Det av *arbetsrådet* framlagda förslaget till ny lantarbetstidslag, för vars utformning och motivering i det följande utförligare skall redogöras, inne-

håller i förhållande till nu gällande regler i huvudsak följande förändringar. Bland de från lagens tillämpning undantagna ackordsarbetena ha infogats även kolning i mila, upptagning av torv samt tillverkning av brännertorv och torvströ. Undantaget för dikning och skogsarbete på ackord har utsträckts att gälla även fast anställda arbetare. Den särskilda regeln för arbetstid i djurskötsel har gjorts tillämplig på alla arbetare, som huvudsakligen användas till sådant arbete. Särskild regel har föreslagits för det fall att utearbetare tillfälligt vikarierar för djurskötare. Likaledes har införts en särskild regel — i nära anslutning till gällande kollektiva riksavtal — om utsträckt arbetstid för enstaka arbetare, som regelbundet utföra stalltjänst eller annan djurskötsel i större utsträckning än som sedvanligen åligger kördräng utan att dock huvudsakligen användas till djurskötsel. För trädgårdsskötseln hava i det efter årstider varierande alternativet för arbetstiden införts övergångsperioder vår och höst, nämligen en arbetstid av 96 timmar för tvåveckorsperioderna under mars, april, september och oktober. Dispensregeln i 5 § 2 mom. föreslås uppmjukad så att dispens i detta fall må medgivas, när särskilda skäl påkalla det. Reglerna om övertid föreslås ändrade på det sätt, att arbetsgivaren i stället för att kunna fritt uttaga 260 timmars övertid för 12 månader erhåller dels 150 timmar att sålunda fritt förfoga över och dels möjlighet att vid trängande behov hos arbetsrådet utverka ytterligare 150 timmar för samma tid.

De sakkunnigas förslag till ny lantarbetstidslag, för vars detaljer och motiv jämväl närmare redogöres i det följande, upptager i det väsentliga samma ändringsförslag som arbetsrådets, med huvudsakligen följande olikheter. Generellt undantag föreslås för kolning i mila. Den av arbetsrådet föreslagna omregleringen av arbetstiden för djurskötsel upptages med vissa ändringar beträffande den grupp arbetare, som användes till såväl djurskötsel som annat arbete; den viktigaste ändringen avser denna specialregels begränsning till endast en arbetare för varje brukningsdel. För trädgårdsskötseln föreslås omläggning till enkla veckor som enhet för arbetstidsregleringen, dock med särskild indelning i arbetsveckor med hänsyn till näringens speciella förhållanden. Tillika föreslås det efter årstider varierande alternativet för veckoarbetstiden något ändrat med 42 timmar under november—februari, 45 timmar under mars och oktober samt 53 timmar under april—september. Beträffande övertid föreslås till arbetsgivarens fria förfogande 200 timmar för 12 månader men å andra sidan föreskrift, att övertid må användas endast för tillfälligt behov av ökad arbetstid. Den mängd övertid, som må ytterligare beviljas av arbetsrådet, föreslås till 60 timmar för 12 månader.

Departement-
chefen.

Av de föreliggande uppgifterna om lantarbetstidslagens verkningar och av förslagen till ändringar i densamma synes framgå, att en förnyad lagstiftning i ämnet bör genomföras med bibehållande av den nu gällande lagens huvudgrunder. Det inom departementet i sådant syfte utarbetade förslaget åsyftar endast en ökad anpassning av lagens regler efter de praktiska förhållandenas krav och efter den utformning, som genomförts i rätts-

tillämpning och kollektivavtalspraxis. I allt väsentligt bygger departementsförslaget på de sakkunnigas förslag. Viktigare ändringar föreslås endast beträffande utformningen av den särskilda regeln för arbetare med såväl djurskötsel som annat arbete, där förslaget närmare anknyter till kollektivavtalets utformning, samt beträffande arbetsrådets befogenhet att medgiva övertid vid trängande behov, vilken föreslagits till 100 timmar för 12 månader.

I jämförelse med nu gällande lantarbetstidslag upptager departementsförslaget i 1 §, 4 §, 5 § 2 mom., 7 § och 8 § ändringar av saklig betydelse, för vilka i det följande skall närmare redogöras. I övrigt hava i lagtexten föreslagits en del ändringar av huvudsakligen redaktionell innebörd.

Jag övergår nu till den redogörelse för ändringar i lagen, varom nyss nämnts. I samband därmed återgives innehållet i arbetsrådets och de sakkunnigas förslag ävensom i däröver avgivna yttranden.

1 §.

Begreppet »rörelse» i lantarbetstidslagen.

Beträffande båda de med lantarbetstidslagen närmast besläktade delarna av svensk lagstiftning — lagen om arbetarskydd och allmänna arbetstidslagen — gäller, att deras tillämplighet uttryckligen begränsats till »rörelser» samt »hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag».

Arbetsrådet framhåller, att lantarbetstidslagen icke är lika klar i detta hänseende. Det erinras om att under lagens förarbeten socialstyrelsen ansett av ordalagen i 1 § »för såvitt i rörelsen till arbete för arbetsgivares räkning användas» etc. framgå, att lagen vore begränsad till sådan verksamhet, vilken vore att anse såsom »rörelse», samt att en följd härav bland annat syntes bliva, att trädgårdsskötsel, i vad anginge parker och prydnadsträdgårdar samt väl även begravningsplatser, komme att falla utom lagen. Mot riktigheten av denna tolkning hade under lagförslagets fortsatta behandling icke gjorts någon erinran. Arbetsrådet säger sig likväl hysa tvekan, till en början huruvida lantarbetstidslagen verkligen bygger på rörelsebegreppet; om så vore fallet, skulle detta sannolikt hava nämnts i lantarbetstidsutredningens motiv eller rent av i lagtexten. Även om lantarbetstidslagen ansåges bygga på begreppet rörelse, vore att märka, att samma begrepp i allmänna arbetstidslagen enligt dess förarbeten omfattade icke blott näringsdrift utan även sådan på yrkesmässigt sätt bedriven verksamhet, som icke idkas såsom näring. Att t. ex. arbete på begravningsplatser enligt arbetsrådets praxis icke ansetts falla under allmänna arbetstidslagen sammanhängande icke härmed utan berodde på att detsamma ansetts utgöra trädgårdsskötsel. — Arbetsrådet ansåge förekomsten i 1 § av uttrycket »i rörelsen» ägnad att komplicera frågan om lagens tillämpningsområde och att försvåra denna frågas bedömande ur rent praktiska synpunkter. Arbetsrådet föresloge därför uttryckets uteslutning ur lagtexten.

Jämväl *de sakkunniga* finna det av lantarbetstidslagens förarbeten icke klart framgå om avsikten varit, att lagen skulle bygga på begreppet rörelse, och anse, att ett bestämt ståndpunktstagande i ena eller andra riktningen förtjänade övervägas. Av skäl, som de sakkunniga anfört, hade de emellertid funnit, dels att frågan hade tämligen begränsad praktisk betydelse och dels att dess besvarande i detalj i lagtexten vore en vanskelig sak, varför de sakkunniga funnit lämpligast att — såsom även arbetsrådet förutsatt i sin utredning — frågans lösning överlämnades åt rättstillämpningen. Vid en sådan lösning vore emellertid uttrycket »i rörelsen» till hinders i vissa av de sakkunniga närmare angivna hänseenden, varför det vore lämpligt, att angivandet av den enhet, inom vilken minimiantalet arbetare skall räknas, uttrycktes på annat sätt. Då emellertid de anförda orden för sammanhangets skull icke kunde utan vidare uteslutas, föresloge de sakkunniga under 1) i 1 § orden »i företaget» samt under 2) formuleringen »trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri» etc. De sakkunniga hava understrukit, att de därmed icke avsett att uppdraga en ny gräns för de arbetsplatser, som falla under lagen, utan endast att förebygga den icke önskvärda tolkningen, att därunder skulle hänföras endast i ekonomiskt syfte drivna företag.

I sitt över sakkunnigförslaget avgivna yttrande gör *arbetsrådet* gällande, att orden »rörelse» och »företag» vore i det närmaste likvärdiga, varför det avsedda syftet icke skulle vinnas med sakkunnigförslagets formulering. I stället föreslår arbetsrådet uttrycket »verksamhet» samt under 2) i 1 § formuleringen »trädgårdsskötsel, bedriven utan samband med jordbruk, för såvitt i verksamheten» etc. I sistnämnda del avsåge förslaget att markera, att lagen ägde tillämpning jämväl å prydnadsträdgårdar, parker, begravningsplatser och likartade anläggningar, som åtminstone icke i egentlig mening kunde anses drivna såsom självständiga företag.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker sakkunnigförslaget.

Departementets-
chefen.

Såsom förutsatts i såväl arbetsrådets som de sakkunnigas förslag, torde det vara lämpligast, att frågan om avgörandet i detalj, vilka slags arbetsplatser som böra vara underkastade den för jordbruk och trädgårdsskötsel i allmänhet stadgade arbetsregleringen, överlämnas åt rättstillämpningen. Frågan synes å ena sidan icke äga större praktisk räckvidd än att denna utväg kan anses försvarlig, men å andra sidan vara svår att entydigt och uttömmande besvara i lagtexten. Emellertid lär det av arbetsrådet anmärkta, till synes i förbigående infogade uttrycket »i rörelsen» i de hänseenden rådet och de sakkunniga anfört utgöra ett formellt hinder för ett fritt bedömande av frågan och möjligen kunna giva anledning till en snävare gränsdragning för lantarbetstidslagens vidkommande än för svensk arbetarskyddslagstiftning i övrigt. Jag finner därför anledning föreslå ändrad lydelse i detta hänseende. Av de härvidlag föreslagna uttrycken förefaller mig ordet »företag» bättre än uttrycket »verksamhet» taga sikte på den enhet, som här åsyftas, men å andra sidan klart skilja sig från begreppet »rörelse» i betydelsen i ekonomiskt syfte drivet företag.

Kolning i mila.

Bland de arbetsområden, vilka enligt särskilda bestämmelser i 1 § av allmänna arbetstidslagen äro undantagna från nämnda lags tillämpning, upp-
tages under f) bland annat skogsarbete samt »kolning i mila, ändock att ar-
betet icke är att hänföra till skogsarbete».

I samband med en översikt över dessa undantagsbestämmelser och deras
överensstämmelse med motsvarande undantag i lantarbetstidslagen föreslår
arbetsrådet i sin utredning ytterligare undantag för vissa ackordsarbeten,
däribland även kolning i mila. Arbetsrådet anmärker därvid, att sådant ar-
bete i det övervägande flertalet fall torde utföras under sådana förhållanden,
att det vore undantaget från lagens tillämpning redan enligt undantagsbe-
stämelsen under a) i 1 § andra stycket, d. v. s. att arbetet utföres under
sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka
över dess anordnande.

De sakkunniga framhålla, att kolningsarbetets säregna beskaffenhet bor-
de giva anledning till att helt undantaga detsamma från arbetstidsreglering.
Det kunde antagas, att bakom arbetsrådets förslag låge den tanken, att prak-
tiskt taget allt hithörande kolningsarbete utfördes på ackord och att därför
förslaget skulle få samma betydelse som ett undantag för allt kolningsar-
bete, men de sakkunniga funne det sakligt riktigare att giva undantagsbe-
stämelsen den vidsträcktare avfattning, som betingades av arbetets be-
skaffenhet, och införa densamma som ett särskilt undantag vid sidan av de
övriga.

I de sakkunnigas lagförslag hade undantaget betecknats med b) och de
förutvarande undantagen b)—d) betecknats c)—e). En häremot svarande
ändring föreslås i en i paragrafens första stycke gjord hänvisning till undan-
tagen.

I betraktande av kolningsarbetets säregna beskaffenhet finner jag i anled-
ning av de sakkunnigas förslag, mot vilket erinran icke framställts i ytt-
randena, skäl föreslå, att i lantarbetstidslagen liksom förut i allmänna ar-
betstidslagen införes generellt undantag för kolning i mila.

*Departement-
chefen.*

Dikning och skogsarbete på ackord.

Under b) i 1 § andra stycket av lantarbetstidslagen har alltifrån lagens
tillkomst från dess tillämpning undantagits visst diknings- och skogsar-
bete på ackord, vilket undantag emellertid tidvis haft olika omfattning. Till
en början omfattade undantaget allt sådant ackordsarbete (prop. 1936: 230,
sid. 66—70, och andra lagutsk. utl. 1936: 52, sid. 21—23), men i samband
med lagens skärpning 1937 inskränktes undantaget att avse nu nämnda ac-
kordsarbeten i den mån de utfördes av icke fast anställda arbetare (prop.
1937: 94, sid. 35, och andra lagutsk. utl. 1937: 48, sid. 22—28).

Arbetsrådet framhåller, att vid tillämpningen av denna bestämmelse vissa
olägenheter framträtt, vilka berörts i de förutnämnda motionerna vid 1938

års riksdag och de däröver till andra lagutskottet avgivna yttrandena. Särskilt syntes undantagets begränsning till icke fast anställda i vissa fall hava medfört mindre tillfredsställande konsekvenser. Arbetsrådet föreslår på denna punkt, att undantaget åter måtte erhålla sin ursprungliga omfattning, samt anför härom:

Enligt arbetsrådets erfarenhet synas skogs- och dikningsarbeten, i den mån de utföras mot ackordsersättning — vare sig av fast anställda arbetare eller av tillfällig personal — i allmänhet utföras under sådana förhållanden, att det icke kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över deras anordnande. Dessa arbeten äro sålunda ofta på grund av bestämmelsen i 1 § a) undantagna från tillämpningen av lagen. Emellertid synas ifrågavarande arbeten, särskilt skogsarbete, bedrivs under så skiftande förhållanden — samma arbetare kan exempelvis några dagar arbeta i omedelbar närhet av den gård, där han är anställd, och andra dagar på långt avstånd från gården — att arbetena med tillämpning av 1 § a) än kunna anses vara undantagna från lagen och än falla under densamma. Vidare medför gränsdragningen vid tillämpningen av nyssnämnda undantagsbestämmelse stora vanskligheter, då det på detta område förefinnes mångfaldiga variationer mellan de fall, då det är klart, att det kan anses åligga arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande, och de fall, då det är otvetydigt, att så icke är förhållandet. Det ankommer givetvis i första hand på arbetsgivaren att träffa ett avgörande härutinnan.

Då ovan antydda omständigheter för både arbetsgivare och arbetare medfört stor osäkerhet rörande lagens tillämpning samt diknings- och skogsarbeten, åtminstone då de utföras mot ackordsersättning, till sin natur äro sådana, att den för jordbruket givna arbetstidsregleringen ofta icke är lämplig, har arbetsrådet funnit sig böra föreslå, att undantaget för diknings- och skogsarbeten, som utföras mot ackordsersättning, utvidgas att omfatta jämväl fast anställda arbetare.

Som ytterligare skäl för denna ståndpunkt må anföras, att gränsen mellan fast och tillfälligt anställd ofta är flytande samt att arbetsgivaren även med nu gällande bestämmelse genom att giva anställningsförhållandet en mera lös karaktär kan hava möjlighet att lägga ifrågavarande arbeten utom lagens tillämpning.

På denna punkt förekomma i arbetsrådet två *reservationer*. Sålunda föreslås av ledamoten av rådet herr Bosaeus en betydande principiell utvidgning av undantaget, nämligen att omfatta skogsarbete överhuvud taget. Reservationen inbegriper i detta avseende även ett annat arbetsområde, torvhantering, vilket närmare beröres i annat sammanhang i det följande, därvid även reservantens motivering för förslaget återgives.

I den andra reservationen, avgiven av ledamöterna i rådet herrar Holmström och Sander, hävdas, att betalningsformen principiellt icke bör få motivera undantag från arbetstidsregleringen. Varken beträffande åkerdikning, som utfördes på samma plats och under liknande förhållanden som annat jordbruksarbete, eller beträffande skogsarbete, som under någon tid av året utfördes av fasta jordbruksarbetare, vore ett undantag på grund av betalningsformen principiellt tillrädligt. I den mån arbetsstyrkan exempelvis vid skogskörslor utfylldes med tillfälligt anställda, borde likställighet mellan arbetarna uppnås genom att lagen tillämpades även på de tillfälligt anställda. Endast beträffande skogsdikning, vilken reservanterna hänförde

till skogsarbete och som i regel utfördes antingen av egentliga skogsarbetare eller av enbart tillfälligt anställda, vore undantaget motiverat.

Härom anföra *de sakkunniga*:

Förevarande fråga hava de sakkunniga främst skärskådat icke från principiella utgångspunkter utan ur synpunkten att vinna en praktiskt lämplig och lätthanterlig anpassning av arbetstidsregleringen i denna del. I detta sammanhang må först framhållas, att en laglig reglering av tiden för ifrågasvarande arbeten ur arbetarskyddssynpunkt är av underordnad betydelse; här är mestadels fråga om tungt arbete, som svårligen kan utsträckas utöver den vanliga arbetstiden inom näringen, och vad angår skogsarbete vintertiden dessutom enligt sakens natur beroende och begränsat av dagsljusets längd och väderleksförhållandenas inverkan. Härtill komma de praktiska olägenheter vid bestämmelsens tillämpning, vilka framhållits av arbetsrådet.

På grund därav och med stöd av arbetsrådets erfarenheter i frågan finna de sakkunniga övervägande skäl tala för en regel i överensstämmelse med arbetsrådets förslag. Ett utsträckande av undantaget att avse allt skogsarbete anse de sakkunniga däremot icke tillrådligt.

Förslaget tillstyrkes av *lantbruksstyrelsen*.

Svenska lantarbetsgivareföreningen finner sakkunnigförslaget i denna del påkallat av starka praktiska skäl. Erfarenheterna från det gångna året hade visat, att vid jordbruket förekommande diknings- och skogsarbeten vore av sådan natur, att den genom lagen maximerade arbetstiden ofta icke kunde tillämpas därå eller i varje fall icke kunnat av arbetsgivaren kontrolleras.

Riksförbundet landsbyggdens folk anser, att sakkunnigförslagets utformning av bestämmelserna i 1 § bättre än förut medgåve en praktisk tillämpning av lagen.

Landsorganisationen och *svenska lantarbetareförbundet* förklara, att de icke vilja motsätta sig de ifrågasvarande undantagsbestämmelsernas utvidgning att omfatta även fast anställda arbetare, då denna ändring kunde anses ur praktiska synpunkter motiverad.

Då arbetsrådet och de sakkunniga liksom även fackorganisationerna å ömse sidor vitsordat, att av praktiska lämplighetsskäl fast och tillfälligt anställda arbetare böra likställas i fråga om dikning och skogsarbete på ackord, finner jag mig kunna biträda förslaget därom. Tydligt är, att de praktiska svårigheter för arbetets övervakande i hithörande fall och den osäkerhet om tillämpligheten därvidlag av andra undantagsbestämmelser, varom arbetsrådet talar i sin nyss återgivna utredning, i samma mån gälla de fasta arbetarna som de tillfälligt anställda. Det kan icke heller förnekas, att den nu gällande uppdelningen i vissa fall kan tänkas bliva till nackdel för de fast anställda arbetarna.

Längre gående förändringar i denna undantagsbestämmelse, såsom i olika hänseenden ifrågasatts i reservationer inom arbetsrådet, kunna otvivelaktigt förtjäna övervägande. Den nu föreliggande utredningen synes dock icke giva möjlighet till ett ståndpunktstagande därutinnan.

*Departements-
chefen.*

Torvhantering.

Arbetsrådet erinrar i sin utredning om att 1935 års lantarbetstidsutredning övervägt inbegripande av den självständiga torvindustrin under lantarbetstidslagen men avstått från tanken därpå, framförallt när en väsentlig del av arbetet inom torvhanteringen utfördes mot ackordsersättning och utredningens förslag till lantarbetstidslag generellt undantog allt ackordsarbete. Under hänvisning till att utredningens förslag på sistnämnda punkt icke förverkligats annat än för vissa begränsade arbetsområden föreslår *arbetsrådet* — till fullföljande av vad lantarbetstidsutredningen finge anses hava avsett — undantagande från lagens tillämpning av arbete med upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ, i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning.

Frågan om torvindustrin upptages även i den förutnämnda *reservationen* av herr Bosaeus, vilken därom — ävensom beträffande skogsarbete — anför:

Den svenska arbetstidslagstiftningen har principiellt tagit hänsyn till att mindre företag i regel ha svårare att praktiskt genomföra en arbetstidsbegränsning än större sådana. Såväl för rörelse i allmänhet som för jordbruket och dess binärningar har den därför undantagit de minsta företagen från lagens tillämpningsområde. I fråga om skogsskötsel och torvindustri har emellertid lantarbetstidslagen hittills och även den av *arbetsrådets* majoritet nu föreslagna ordalydelsen försatt de mindre företagen i ogynnsammare ställning än de större. När dessa näringar drivas självständigt, vilket ofta sker i stor skala, är arbetet i dem undantaget från tidsbegränsning enligt allmänna arbetstidslagens 1 § f) och g). Drivas de däremot såsom binäring till jordbruk med tre eller flera arbetare, skola lantarbetstidslagens bestämmelser vara tillämpliga under vissa förutsättningar.

Beträffande ifrågavarande näringar gäller för övrigt, att det även för *arbetsrådet* ej sällan visat sig svårt att avgöra, om visst företag skall anses vara ett självständigt sådant eller utgöra binäring till jordbruk.

Enligt reservantens mening talade därför såväl principiella som praktiska skäl för att torvhantering — liksom även skogsarbete — likställdes i båda lagarna och sålunda undantogs även från lantarbetstidslagen.

De sakkunniga finna icke skäl att i detta hänseende gå längre än vad *arbetsrådets* majoritet föreslagit. De anföra härom:

Det är obestriddigt att, som *arbetsrådet* framhållit, lantarbetstidsutredningens motivering för att icke inbegripa den självständiga torvindustrin under lantarbetstidslagen förlorat sin betydelse i och med att utredningens förslag om generellt undantag för ackordsarbete icke genomfördes. Det är emellertid tydligt, att frågan om införande av en laglig arbetstidsreglering för ett helt nytt, fristående näringsområde kräver en ingående utredning av de faktiska förhållandena inom näringen, något som de sakkunniga icke haft tillfälle att i detta sammanhang verkställa. Vid övervägande av en sådan reglering kan för övrigt ifrågasättas, om detta arbetsområde lämpligen bör hänföras under lantarbetstidslagen. Spörsmålet har därför icke behandlats av de sakkunniga.

Särskilt från de synpunkter, som anlagts i nyssnämnda reservation, torde däremot i detta sammanhang förtjäna övervägas, huruvida icke torvhantering,

bedriven som binäring till jordbruk, bör liksom för närvarande den självständiga torvindustrin undandragas arbetstidsreglering och därför helt undantagas från lantarbetstidslagen. Därvid bör tydligen beaktas främst den i reservationen antydda konkurrenssynpunkten. De sakkunniga förmena emellertid, att just i fråga om torvhantering denna synpunkt icke behöver tillmätas någon större betydelse, då den självständiga torvindustrin lär i stor utsträckning utan att vara underkastad någon arbetstidsreglering likväl tillämpa den inom industrin gängse arbetstiden, 48 timmar i veckan. På grund härav hava de sakkunniga icke funnit skäl föreslå något undantag för torvhantering utöver vad arbetsrådets majoritet föreslagit.

Däremot finna de sakkunniga, att för majoritetsförslaget om undantag för ackordsarbete inom torvhantering talade enahanda skäl, som föranlett undantagande av de därmed jämförliga arbetsområdena dikning och skogsarbete på ackord.

Lantbruksstyrelsen tillstyrker sakkunnigförslaget. Den i herr Bosaeus' reservation intagna ståndpunkten vore visserligen motiverad ur företagets synpunkt, men då arbetare i här ifrågavarande företag torde användas ömsom i jordbruket och ömsom i torvarbetet, vore det mest rationellt att låta deras arbetstid genomgående regleras av lantarbetstidslagen i den mån de icke vore ackordsavlönade.

Av enahanda skäl, som föranlett undantagande från lantarbetstidslagens tillämpning av dikning och skogsarbete mot ackordsersättning, föreslår jag i enlighet med arbetsrådets och de sakkunnigas därom gjorda uttalanden, vilka icke mött någon erinran i yttrandena, undantag jämväl för upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ, i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning.

Ett mera vidsträckt undantag med avseende å torvhantering torde av skäl, som anförts av de sakkunniga, icke vara påkallat.

Mjölkning på ackord.

Då lantarbetstidslagen år 1937 väsentligen omarbetades och skärptes, framför allt till att omfatta även djurskötsel, undantogs redan från början en del av det i djurskötseln ingående arbetet, nämligen mjölkning på ackord (prop. 1937: 94, sid. 18, och andra lagutsk. utl. 1937: 48, sid. 27).

Härutinnan föreslår *arbetsrådets majoritet* icke någon ändring. Däremot understrykes i en *reservation* av ledamöterna i rådet herrar Holmström och Sander den förutnämnda synpunkten, att det vore principiellt oriktigt att låta avlöningsformen vara avgörande för frågan om ett visst arbete borde vara underkastat arbetstidsreglering. Reservanterna föreslå upphävande av undantaget för mjölkning på ackord.

De sakkunniga anföra även beträffande den nu ifrågavarande undantagsbestämmelsen, att de icke tillmätt de principiella synpunkterna avgörande betydelse. Det framhålles, att på denna punkt, som är av central betydelse för jordbruksnäringen, ännu icke torde föreligga tillräckliga erfarenheter av lagens verkningar för att för närvarande möjliggöra ett övervägande av en ändring.

*Departement-
chefen.*

Landsorganisationen och *svenska lantarbetareförbundet* hemställa, att undantaget för mjölkning på ackord måtte utgå. Det framhålles, att de skäl, som varit huvudsakligen avgörande för undantagsbestämmelsernas utvidgning i vissa andra fall, varit svårigheten för arbetsgivaren att övervaka arbetet i fråga. Detta skäl kunde icke anföras beträffande mjölkning. Såsom reservanterna i arbetsrådet framhållit, vore betalningsformen i och för sig icke något skäl i detta avseende.

Departements-
chefen.

Undantagsbestämmelsen för mjölkning på ackord, som berör det för jordbruksnäringen viktigaste undantagna arbetsområdet, har varit gällande så kort tid, att enligt mitt förmenande tillräcklig erfarenhet ännu ej hunnit vinnas för att ståndpunkt skall kunna tagas till frågan om lämpligheten av en så betydelsefull ändring, som reservanterna i arbetsrådet föreslagit. På grund härav finner jag mig icke böra för närvarande framlägga något ändringsförslag i ämnet.

Fråga om ytterligare undantag.

I arbetsrådets utredning har utförligt diskuterats, om efter förebild av motsvarande bestämmelser i allmänna arbetstidslagen undantagen i 1 § andra stycket lantarbetstidslagen borde utökas utöver vad i det föregående angivits. Arbetsrådet har emellertid icke funnit skäl föreslå något sådant tillägg. Ej heller de sakkunniga hava föreslagit ändring i 1 § utöver vad förut angivits.

Departements-
chefen.

Utöver de undantagsbestämmelser, varom förut talats eller som finnas upptagna i den nu gällande lantarbetstidslagen, synes icke erfordras något annat undantag än för sådant arbete, varå den genom proposition nr 96 till innevarande års riksdag föreslagna arbetstidslagen för detaljhandeln skulle komma att äga tillämpning — upptaget under en ny punkt f).

Undantagsbestämmelserna och arbetarantalet.

De sakkunniga upptaga även till behandling frågan, i vad mån en utvidgning av de i andra stycket av 1 § angivna undantagen skulle inverka på den i paragrafens första stycke givna regeln, att vid beräkning av det antal arbetare i företaget, som utgör förutsättning för lagens tillämpning å det samma, däri icke skall inräknas arbetare, som användes till sålunda undantaget arbete. Till denna de sakkunnigas framställning tillåter jag mig hänvisa. Vad särskilt anginge betydelsen av att undantagen för vissa ackordsarbeten utvidgats även till fast anställda arbetare, konstatera de sakkunniga sammanfattningsvis, att tillfälliga dispositioner med avlöningsformen i syfte att inverka på denna fråga icke borde tillmätas betydelse samt att därför de föreslagna ändringarna i undantagsbestämmelserna kunde förväntas få mycket begränsad betydelse för frågan om lagens tillämplighet å ett företag.

Landsorganisationen och *svenska lantarbetareförbundet* säga sig förutsätta, att i den mån fasta arbetare sysselsattes med undantaget arbete de likväl vid ifrågavarande beräkning räknades som hela arbetskrafter.

Till frågan om inverkan av undantagsbestämmelsernas ändring på lagens tillämplighet med hänsyn till företagens arbetarantal förtjänar framhållas, att denna gränsdragning av tillämpningsområdet beror av flera varierande och stundom svårbedömda förhållanden i fråga om anställningsformer och dylikt, varför densamma till stor del måste överlämnas åt rättstillämpningen. Vid avgöranden härutinnan bör det vara möjligt att i de hänseenden de sakkunniga anfört tillse, att de nu föreslagna utvidgningarna av undantagsbestämmelserna icke utnyttjas i syfte att från lagens tillämpning undandraga ett företag, som nu faller därunder. Det kan även framhållas, att utvidgningarna avse arbeten, vilka till största delen torde vara hänförliga under det redan gällande undantaget under a), ehuru tvekan därom rått i praktiken, då sistnämnda undantagsbestämmelse enligt sin natur är svårtillämpad.

4 § 1 mom.

Arbetstiden för djurskötare.

Beträffande arbetstiden inom det egentliga jordbruket gives för närvarande utom huvudregeln endast en undantagsbestämmelse om längre arbetstid för djurskötare. Denna särbestämmelse är dock inskränkt till dem, som *uteslutande* användas till djurskötsel.

I *arbetsrådets* utredning erinras om de förut omnämnda motionerna vid 1938 års riksdag och de över dem till andra lagutskottet avgivna yttrandena, i vilka gjorts gällande, att särbestämmelsen genom den angivna begränsningen till stor del förlorat sitt värde, enär flertalet som djurskötare anställda arbetare förutom djurskötsel hade att under en kortare del av dagen utföra andra göromål, exempelvis att köra mjölk, bära ved och annat. Arbetsrådet upplyser härom, att erfarenheterna från dess praxis syntes bekräfta riktigheten av dessa uppgifter om djurskötarnas arbete. I vissa fall hade arbetsrådet med hänsyn till föreliggande omständigheter ansett sig böra förklara, att viss arbetare finge hänföras under särbestämmelsen, ehuru han omkring en timme om dagen sysslade med annat arbete än djurskötsel. Arbetsrådet anför härom vidare:

Då det av praktiska skäl synes föreligga ett behov att för arbetare, som äro anställda såsom djurskötare eller allmänt räknas såsom djurskötare, ehuru de vid sidan av den egentliga djurskötseln i mindre utsträckning utföra jämväl annat, djurskötseln närstående arbete, kunna tillämpa den arbetstidsreglering, som enligt nuvarande lag gäller för arbetare, som *uteslutande* användes till djurskötsel, får arbetsrådet föreslå, att bestämmelsen i fråga göres tillämplig å arbetare, som *huvudsakligen* användes till djurskötsel. Det skulle därvid få ankomma på arbetsrådet att vid lagtillämpningen närmare utforma det föreslagna stadgandets innebörd, därvid hänsyn i främsta rummet synes böra tagas till arten av det arbete, som utföres vid sidan av den egentliga djurskötseln, och till den tid, som åtgår härför.

De sakkunniga biträda vad arbetsrådet sålunda föreslagit. Att djurskötargruppens avgränsning därigenom i viss mån bleve en omdömesfråga,

vars avgörande finge överlämnas åt arbetsrådet, ansåge de sakkunniga icke vara någon olägenhet av avgörande betydelse.

Lantbruksstyrelsen finner såväl förevarande som övriga ändringsförslag beträffande arbetare, som helt eller delvis sysselsättas med djurskötsel, av behovet starkt påkallade och ägnade att eliminera en del av de nuvarande svårigheterna vid lagens tillämpning. Styrelsen ville därför varmt förorda deras genomförande.

Svenska lantarbetsgivareföreningen uttalar som ett allmänt omdöme om de sakkunnigas förslag till ändringar i 4 §, att förslaget bättre än gällande lag anslöte sig till rådande och ofrånkomliga förhållanden inom jordbruket. Vad i detta sammanhang särskilt anginge den ändrade bestämningen av djurskötargruppen, ansåge föreningen densamma av praktiska skäl befogad.

Departement-
chefen.

Arbetsrådets av de sakkunniga och i därom avgivna yttranden biträdda förslag, att till djurskötargruppen och under den därför gällande särskilda arbetstidsregeln skulle hänföras alla arbetare, som huvudsakligen om ock icke uteslutande användas till djurskötsel, synes ansluta sig till en i praktiken allmänt förekommande form för arbetsfördelning. Jag biträder därför förslaget i denna del.

Arbetstiden för ersättare åt djurskötare.

I lantarbetstidslagen saknas för närvarande uttrycklig bestämmelse för det fall, att en djurskötare i egentlig mening — d. v. s. arbetare, som uteslutande användes till djurskötsel och därmed faller under särbestämmelsen om längre ordinarie arbetstid — under ledighet ersättes av annan arbetare, som får utföra ersättartjänsten utom sin vanliga arbetstid för veckan.

Arbetsrådet säger sig hava med stöd av uttalanden under lagens förarbeten (prop. 1936: 230, sid. 119, och andra lagutsk. utl. 1937: 48, sid. 40) hava fattat bestämmelsen för djurskötsel så, att den därför tillåtna arbetstiden, vilken ju under vinterhalvåret vore längre än den för andra arbetare medgivna, finge tillämpas även för arbetare, som endast tillfälligtvis en vecka eller någon dag — exempelvis under ordinarie djurskötares sjukdom eller ledighet — användes uteslutande till djurskötsel. Arbetsrådet hade sålunda i åtskilliga fall förklarat, att arbetare, som eljest fölle under huvudregeln men viss dag som ersättare för djurskötare sysslade uteslutande med djurskötsel, finge för detta ändamål användas utöver 41 respektive 46 timmar i veckan intill 54 timmar i veckan, dock högst nio timmar om dagen.

Även *de sakkunniga* finna en regel för detta fall önskvärd samt anföra, att man syntes kunna utgå ifrån att under längre vikariat ersättaren helt inträdde i djurskötares ställe och fölle under den särskilda regeln för denna grupp och att därför en ytterligare bestämmelse vore påkallad endast för det fall, att en arbetare — under det att han i övrigt följde huvudregeln — ersatte en djurskötare under fridag, kortare tids sjukdom eller annan dylik ledighet. På sätt arbetsrådet föreslagit syntes det böra stadgas möjlig-

het att för sådan ersättartjänst under vinterhalvåret utsträcka veckoarbets-tiden utöver eljest tillåtna 41 eller 46 timmar intill 54 timmar. Däremot funne de sakkunniga icke erforderligt att komplicera bestämmelsen med en särskild begränsning av dygnsarbetstiden till nio timmar i dessa fall. Ifrå-gavarande arbete vore, framhålla de sakkunniga, i regel begränsat till nio timmar om dagen och krävde enligt sin beskaffenhet samma tid varje dag, sålunda även under vikariatet.

Förslaget om en särbestämmelse för det fall att en »utearbetare» vikarie-rar för en djurskötare utgör endast ett lagfästade av arbetsrådets redan tillämpade praxis i dessa fall, vilken stödes på uttalanden under lagens för-arbeten. Mot sakkunnigförslagets utformning därav synes intet vara att erinra. Av skäl, som de sakkunniga anfört, finner jag någon särskild be-gränsning av dygnsarbetstiden ej påkallad därvidlag.

Departement-
chefen.

Arbetstiden för arbetare med blandat arbete.

I det för tiden den 1 november 1938—den 31 oktober 1940 mellan svenska lantarbetsgivareföreningen och svenska lantarbetareförbundet ingångna kollektiva riksavtalet vid jordbruket upptages bland bestämmelserna om ordinarie arbetstid (§ 6 mom. 17 B) utom de i lagen reglerade två grupperna egentliga djurskötare och övriga, därjämte en tredje kategori, angiven såsom »arbetare, vilka anställas för och i regel användas till såväl djurskötsel som annat arbete». För denna grupp har avtalats ett tillägg till den ordinarie arbetstiden enligt huvudregeln under vinterhalvåret, vilken tilläggstid får användas endast till djurskötsel. Tillägget beräknas för tvåveckorsperioder och utgör för sådan period 12 timmar, då ordinarie veckoarbetstiden är 41 timmar, samt 10 timmar, då ordinarie tiden är 46 timmar. För genomförande av denna bestämmelse i riksavtalet har erforderats dispens av arbetsrådet särskilt för varje företag, och bestämmelsen har även haft till följd ett stort antal dylika ärenden hos arbetsrådet (enbart under tiden 1 november 1937—31 augusti 1938 1,059 ärenden).

Om ifrågavarande arbetargrupp anför *arbetsrådet*:

Erfarenheten har visat, att den i nu gällande lag medgivna arbetstiden icke täcker det föreliggande behovet av ordinarie arbetstid för den arbetargrupp, som i första hand avses i de omnämnda dispenserna. Arbetare, tillhörande denna arbetargrupp, karakteriseras därav, att han intager en mellanställning mellan vanliga kördrängar och egentliga djurskötare. Den djurskötsel, som åligger kördräng, inskränker sig i regel till att denne ryktar de hästar, han använder i arbetet, och verkställer rengöring av deras boxar eller spiltor m. m., och för utförande av nämnda djurskötsel torde det i regel vara tillräckligt att uttaga den övertid för förberedelse- och avslutningsarbeten, som finnes att tillgå enligt 7 § 1 mom. i lagen. Den arbetare åter, varom det här är fråga, har att — utöver rykt och rengöring m. m. beträffande av honom själv använda dragare — utföra jämväl annan djurskötsel. Det brukar sålunda åligger honom att fodra och vattna ett flertal hästar på morgonen och under middagsrasten, verkställa ströning och giva nattfoder på kvällen och att utföra erforderlig ställtjänst å söndagarna. Dessutom har han att under dagens lopp, såsom vanlig kördräng, utföra körning eller annat utearbete. För arbetare av nu ifrågavarande kategori föreligger därför — såsom

ock dispensererna utvisa — ett behov av utökad ordinarie arbetstid för fullgörande av den särskilda djurskötsel, som åligger dylik arbetare. Den här angivna redogörelsen för det arbete, som åligger nu ifrågavarande arbetare — någon enhetlig benämning finnes icke, han kallas »forare», »stallforare», »stallare» m. m. — är icke uttömmande, och hans arbetsuppgifter kunna växla med hänsyn till förhållandena på olika orter och med hänsyn till jordbruksföretagens storlek.

Den omständigheten, fortsätter arbetsrådet, att ifrågavarande arbetargrupp sålunda icke vore fullt skarpt avgränsad mot vanliga kördrängar kunde ingiva vissa betänkligheter mot att i lagen föreskriva särskild arbetstid för densamma. Inom rådet hade emellertid jordbruksrepresentanterna på både arbetsgivar- och arbetarsidan med skärpa framhållit, att en brist här föreläge i de nuvarande lagbestämmelserna, och det syntes vara otvivelaktigt, att ett starkt behov föreläge av ökad ordinarie arbetstid för dessa arbetare. Arbetsrådet hade därför funnit övervägande skäl tala för ett direkt stadgande i lagen därom.

I arbetsrådets lagförslag definieras gruppen såsom »enstaka arbetare, som har att regelbundet utföra stalltjänst eller annan djurskötsel i större utsträckning än som sedvanligen åligger kördräng utan att dock uteslutande eller huvudsakligen användas till dylikt arbete». Det framhålles, att ehuru viss osäkerhet alltså kunde råda om stadgandets innebörd det för de av bestämmelsen närmast berörda, arbetsgivare och arbetare inom jordbruket, torde stå klart vilken arbetargrupp, som avsåges. Regelns begränsning till »enstaka» arbetare sammanhängde med att här ifrågavarande speciella djurskötsel i regel utfördes av en eller ett par arbetare eller i varje fall ett mindre antal av arbetsstyrkan vid varje företag, och densamma åsyftade att förhindra en icke avsedd omläggning av driften i den riktningen, att ifrågavarande djurskötsel fördelades på samtliga arbetare eller flertalet av dem. — I fråga om arbetstidens längd för denna grupp ansluter sig arbetsrådets förslag helt till riksavtalets motsvarande bestämmelse.

Arbetsrådets förslag på denna punkt upptager även en regel om samma utsträckning av arbetstiden, därest en utarbetare viss dag ersätter arbetare med blandat arbete.

De sakkunniga finna av vad sålunda förekommit framgå, att på denna punkt ett behov föreläge av ett ytterligare undantag från huvudregeln utom undantaget för de egentliga djurskötarna. De sakkunniga hade för undantagsbestämmelsen valt formuleringen, att densamma avsåge »arbetare som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete». Det framhålles, att det icke vore erforderligt att såsom skett i arbetsrådets förslag utförligt avgränsa gruppen åt båda håll, såväl mot de egentliga djurskötarna som mot huvudparten av arbetare, lydande under huvudregeln. Härom anföres vidare:

En gränsdragning mot de egentliga djurskötarna synes icke vara påkallad, då denna kategori kan betraktas som en utvidgning av det mellanfall, varom nu är fråga; båda grupperna syssla med båda slagen av arbete, de egentliga djurskötarna dock i större utsträckning än mellangruppen, »stallarna», med

djurskötsel, varför djurskötarna behöva en ytterligare utsträckning av den ordinarie arbetstiden än den som ansetts påkallad för »stallarna». Vad angår gränsdragning åt motsatt håll, har arbetsrådet framhållit, att även kördrängar — vilka måste hänföras under huvudregeln — merendels hava viss befattning med djur, nämligen rykt m. m. beträffande de dragare, som de köra i arbetet. Enligt de sakkunnigas mening bör av den föreslagna formuleringen »arbetare som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete» framgå, att därmed icke avses kördrängar, i vilkas arbetsuppgifter djurskötsel ingår som en ytterst ringa del.

De sakkunniga säga sig så mycket hellre kunna avstå från tyngande regler i avgränsande syfte vid den ifrågavarande arbetargruppens definierande, som det dessutom befunnits erforderligt att i det syfte arbetsrådet nämnt starkt begränsa antalet arbetare, för vilka regeln må tillämpas. Det korrektiv mot en icke önskad utvidgning av denna arbetsform, som kunde ligga i det nu gällande kollektivavtalets bestämmelse om högre lön för sådana arbetare, hade, framhålla de sakkunniga, icke med säkerhet någon verkan i de delar av landet, där kollektivavtalen i stort sett sakna betydelse för lönesättningen.

Den av arbetsrådet föreslagna begränsningen till »enstaka» arbetare finna de sakkunniga emellertid alltför obestämd. Då enligt tillgängliga erfarenheter i det övervägande flertalet fall endast en arbetare på varje gård eller därmed jämförlig enhet hade sådant arbete, som åsyftades med undantagsbestämmelsen, hade de sakkunniga funnit lämpligast inskränka densamma till en arbetare för varje enhet. Förekommande fall, där tillämpning kunde påkallas beträffande mer än en arbetare, finge tillgodoses genom dispens. Om bestämmelsens utformning anföres vidare:

Den företagsenhet, till vilken begränsningen anknutits, har i förslaget angivits som en »brukningsdel». Sistnämnda uttryck är måhända icke fullt entydigt, men torde i praktiken tillfredsställande klargöra vad som åsyftas. Att knyta begränsningen till varje enhetligt lett jordbruksföretag synes vara något för snävt; därest inom ett sådant företag finnas flera enheter — utgårdar eller liknande — med självständigt skötta djurbesättningar (stall för dragare, ladugårdar för mjölkkor eller ungdjur, svingårdar), bör för varje sådan enhet, här kallad »brukningsdel», en arbetare få användas i sådant syfte, varom här är fråga. Om däremot inom företaget all djurskötsel är samlad på en plats, må ej mer än en arbetare inom hela företaget hänföras till denna grupp, även om företaget omspannar flera fastigheter.

Beträffande den omfattning, i vilken den ordinarie veckoarbetstiden må utsträckas för utförande av djurskötsel, anknyter de sakkunnigas förslag icke så i detalj som arbetsrådets till just den utformning av bestämmelsen, som skett i det nu gällande kollektivavtalet med 12 timmar för två veckor under viss del av vinterhalvåret och 10 timmar under återstoden, utan föreslår för hela vinterhalvåret den högsta tillåtna utsträckningen av arbetstiden till 12 timmar för två veckor. Det understrykes, att utsträckningen endast gäller veckoarbetstiden, och att huvudregelns bestämmelse om längsta dygnsarbetstid, 10 timmar, icke påverkas därav.

De sakkunniga föreslå vidare, att detsamma skall gälla den, som under ledighet ersätter arbetare, varom här är fråga.

I *yttrandena* har i detta ämne förekommit följande.

Arbetsrådet framhåller, att med sakkunnigförslagets formulering ifrågasvarande grupp icke tillräckligt skarpt avgränsades mot vanliga ködrängar, som även de otvivelaktigt i regel utförde såväl djurskötsel som annat arbete. Rådet tillägger emellertid, att med de sakkunnigas ståndpunkt att dit hänföra endast *en* arbetare för varje brukningsdel denna otydlighet icke borde vålla några svårigheter.

Som förut nämnts tillstyrkes förslaget om särbestämmelse för denna arbetargrupp av *lantbruksstyrelsen*, som dock finner begränsningen till *en* arbetare per brukningsdel alltför snäv. Formuleringen »enstaka» arbetare vore mera tilltalande men onekligen mycket vag till sin innebörd. I saknad av en fullt tillfredsställande regel ville styrelsen föreslå en begränsning till *två* arbetare per brukningsdel, varigenom visserligen icke alla förekommande behov av sådan arbetskraft skulle bli tillfredsställda men dock någon önskvärd rörelsefrihet inträda. Några betänkligheter med hänsyn till lagens syfte syntes icke därigenom behöva uppstå.

Svenska lantarbetsgivareföreningen finner det tillfredsställande, att en särbestämmelse föreslagits för ifrågasvarande arbetargrupp, men anser begränsningen till *en* arbetare per brukningsdel alltför snäv och ägnad att motverka förslagets syfte att inskränka antalet dispenser. Utom de fall av intresse i detta sammanhang, som arbetsrådet anfört, kunde nämnas, att i enstaka fall en »utearbetare» hade att självständigt men under ett mindre antal timmar om dagen ombesörja skötsel av svinstall eller ungdjursladugård. Även i dessa fall erfordrades en utökad arbetstid för att ej utarbetet alltför mycket skulle splittras. På grund härav förordade föreningen arbetsrådets förslag.

Riksförbundet landsbygdens folk anser de sakkunnigas motivering för begränsningen icke tillräckligt bärkraftig. Inom det mindre och medelstora jordbruket förekomme, att två man hade sådant blandat arbete, t. ex. en ladugårdskar samt därjämte en svinskötare eller en fodermarsk.

Landsorganisationen och *svenska lantarbetareförbundet* tillstyrka i princip införandet av särbestämmelser för arbetare med blandat arbete men hemställa, att ökningen av arbetstiden sättes till den i gällande riksavtal bestämda, d. v. s. 12 timmar för två veckor med 41 timmars ordinarie tid och 10 timmar för två veckor med 46 timmars sådan tid.

Departement-
chefen.

Om det praktiska behovet av en särbestämmelse för den här ifrågasvarande arbetargruppen med blandat djurskötare- och annat arbete synes meningsskiljaktighet icke råda. Olika åsikter hava hävdats endast i frågorna, i vilken mån arbetstiden för denna grupp borde få utsträckas utöver huvudregeln samt om eventuell begränsning av antalet arbetare vid varje företag, för vilket arbetstiden finge sålunda utsträckas.

I förstnämnda hänseende finner jag lämpligast att, såsom skett i arbetsrådets förslag, nära anknyta till den utformning, varom parterna enats i det nu gällande riksavtalet för jordbruket, alltså för tvåveckorsperioder ett tillägg till huvudregelns arbetstid av 12 timmar under december—februari och

10 timmar under mars, oktober och november. De sakkunnigas förslag, upptagande i detta hänseende 12 timmar under hela vinterhalvåret, synes hava avsett att med minsta möjliga komplicerande av lagens system medgiva inrymmande därunder av kollektivavtalets ifrågavarande särbestämmelse. Ehuru arbetsrådets förslag något mera komplicerar lagtexten, synes detsamma vara att föredraga ur den synpunkt, som enligt vad förut framhållits varit vägledande för departementsförslaget i dess helhet, nämligen att åstadkomma en anpassning av lagen efter rådande praxis.

Den av arbetsrådet påpekade möjligheten — i varje fall utanför kollektivavtalens verkningsområde — av en arbetsfördelning med blandat arbete åt ett onödigt stort antal arbetare torde icke kunna förbises, varför en begränsning av antalet arbetare i denna kategori synes böra vidtagas. Under diskussionen härom lär icke hava framkommit någon annan effektiv metod för en sådan begränsning än att fixera antalet till en eller två för varje brukningsdel. Av tillgängliga uppgifter att döma torde i det alldeles övervägande flertalet fall vara tillräckligt med *en* sådan arbetare, och en lagändring i syfte att i regel onödiggöra dispens i ämnet torde därför kunna med fördel stanna vid denna begränsning. På grund härav finner jag mig kunna biträda sakkunnigförslaget på denna punkt.

Frågan om legala benämningar å särskilda arbetarkategorier.

I sammanhang med förslagen till ändrad bestämning av djurskötargruppen och till nya föreskrifter angående ytterligare en särskild grupp arbetare, nämligen den som sysselsättes med s. k. blandat arbete, hade i arbetsrådets förslag till lagtext även upptagits särskilda legala benämningar på de båda nu nämnda arbetarkategorierna, nämligen »*djurskötare*» respektive »*arbetare med blandat arbete*».

I sakkunnigförslaget hade dessa termer icke upptagits.

I *arbetsrådets* yttrande framhålles, att den genom benämningarna vunnna karakteriseringen skulle vara värdefull. Beträffande djurskötarna markerades genom benämningen, att det icke närmast komme an på ett kvantitativt bedömande, huruvida arbetaren mer än halva arbetstiden sysslade med djurskötsel, utan att det avgörande vore, huruvida han med hänsyn till arten av det arbete han utförde vid sidan av djurskötseln och till den tid, som åtginge därtill, gemenligen betraktades som djurskötare. Beträffande den andra gruppen skulle vinnas ett förtydligande, som gäve vid handen, att det icke vore fråga om vanliga kördrängar.

Svenska lantarbetsgivareföreningen förordar termernas införande i lagtexten. Desamma hade vunnit burskap i det praktiska livet, och deras förekomst i lagtexten skulle otvivelaktigt medföra, att bestämmelserna för parterna bleve lättare att förstå och särskilja.

Jämväl *landsorganisationen* och *svenska lantarbetareförbundet* tillstyrka de ifrågavarande benämningarnas införande i lagtexten.

Departement-
chefen.

Då de ifrågavarande benämningarna, såsom synes framgå av vad nyss anförts, kunna bliva till nytta i den praktiska tillämpningen och rentav redan nu hava vunnit en viss hävd, finner jag lämpligt upptaga dem i lagtexten.

4 § 2 mom.

Enheten för reglering av arbetstiden för trädgårdsskötseln.

För de nu gällande föreskrifterna om trädgårdsskötselns arbetstid är karakteristiskt, att tiden reglerats i tvåveckorsperioder. Denna anordning tillkom på framställning från arbetsgivarorganisationer inom facket, vilken biträdades av lantbruksstyrelsen (prop. 1936: 230, sid. 85), och avsåg att möjliggöra, att arbetarna turvis indelades till s. k. vaktarbete på lördagar och söndagar, d. v. s. de underhållsarbeten av allehanda slag, som i allmänhet måste utföras varje dag i en trädgård.

Arbetsrådets majoritet har icke föreslagit någon ändring häri utan bygger sitt förslag på samma metod.

På denna punkt förekom i arbetsrådet *reservation* av ledamöterna herrar Holmström och Jansson, vilka anförde, att behovet av arbetstid för det s. k. vaktarbetet vore tillräckligt tillgodosett genom bestämmelsen i 7 § 1 mom., att för sådant ändamål finge uttagas övertid med sju timmar i veckan. Då denna bestämmelse avsåge kalendervecka och sådant arbete i regel förekomme endast varannan vecka för varje arbetare, funnes i själva verket att tillgå 14 timmars övertid för varje »vakt». För anordningen med tvåveckorsperioder kunde möjligen även anföras önskemålet att vid otjänlig väderlek eller av liknande skäl överflytta arbetstid från den ena veckan i perioden till den andra. Sådant förekomme dock endast i undantagsfall och kunde icke motivera anordningens bibehållande. Både arbetsgivare och arbetare vore vana att räkna arbetstiden per vecka, och tvåveckorsberäkningen hade därför åstadkommit en viss förvirring. Av dessa skäl föreslogo reservanterna en reglering av arbetstiden för trädgårdsskötsel per enkla veckor.

De sakkunniga framhålla härom, att vaktarbetet i praktiken vanligen syntes vara ordnat så, att halva arbetsstyrkan alternerande utförde detsamma varannan vecka. Från arbetsgivarhåll hade emellertid anförts, att den vid tvåveckorsberäkningens tillkomst åsyftade organisationen av vaktarbetet endast delvis kunnat genomföras, beroende på att enligt arbetsrådets praxis tvåveckorsräkningen icke finge ske individuellt utan på samma sätt för alla arbetare. Endast för den arbetare, vars vaktarbete infölle i mitten av en tvåveckorsperiod, kunde den åsyftade organisationen genomföras på följande sätt:

Vanligen uttages av honom halva den ordinarie arbetstiden under den första arbetsveckan (måndag—lördag förmiddag). Hur mycket tid som åtgår till den därpå följande vakttjänsten är delvis beroende på väderleksförhållandena och kan icke på förhand beräknas, men sedan veckohelgen förflutit, kan

det med hänsyn till den följande veckans arbetstillgång avgöras, om vakttjänsten kan inräknas i ordinarie arbetstiden — i vilket fall arbetaren får motsvarande ledighet under andra veckan — eller täckas genom övertid.

För de alternerande arbetarna bleve anordningen däremot mera ohanterlig med vaktarbete både i början och slutet av tvåveckorsperioden.

De sakkunniga förklara sig emellertid under överläggningar med representanter för organisationer inom facket hava kommit till det resultatet, att det berörda syftet att efter omständigheterna inordna vaktarbetet i den ordinarie arbetstiden eller därför tillgripa övertid skulle åtminstone i huvudsak vinnas likaväl genom beräkning av arbetstiden per vecka, under förutsättning nämligen att beräkningen började med veckohelgens vaktarbete; med sistnämnda anordning kunde tydligen övervinnas olägenheten av att vaktarbetets omfattning icke kunde på förhand beräknas. De representanter för organisationerna, med vilka de sakkunniga överlagt härom, hade varit eniga om att berörda syfte i och för sig kunde vinnas även på nu nämnt sätt.

På grund härav hade de sakkunniga byggt sitt förslag på en beräkning per vecka av arbetstiden för trädgårdsskötsel. En sådan beräkning funne de sakkunniga uppenbart enklare, lätthanterligare och för de av lagen berörda parterna naturligare. Genom densamma övervunnes den förut berörda olägenheten av att tvåveckorsräkningen icke finge ske individuellt. Slutligen förenklades därigenom även ett förut i detta sammanhang icke närmare berört problem, nämligen arbetstidens reglering i övergången mellan två årstider med olika lång arbetstid.

Att förlägga vaktarbetet till början av veckoarbetstiden skulle konsekvent medföra, att veckan räknades från det ordinarie arbetets slut på lördag middag. Detta funne dock de sakkunniga praktiskt ogenomförbart, varför förslaget byggde på att veckoarbetstiden räknades från och med lördag till och med nästföljande fredag.

I *arbetsrådets* yttrande omnämnes, att trädgårdsnäringsens representanter i rådet förklarar, att där bestämmelse om särskild avlöningsvecka tillämpades inom facket denna av praktiska skäl borde omfatta tiden fredag—torsdag. Därest för regleringen av trädgårdsnäringsens arbetstid infördes en ny veckoberäkning, kunde denna därför lämpligen bestämmas till sagda tid, fredag—torsdag. Syftet med sakkunnigförslaget på denna punkt skulle även i detta fall tillgodoses.

Svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen finner icke något skäl att frångå den nu tillämpade beräkningen av trädgårdsnäringsens arbetstid i tvåveckorsperioder. Inom ramen av en tvåveckorsperiod kunde arbetet bättre fördelas, och möjlighet finnes att vidtaga en förskjutning av den ordinarie arbetstiden, som kunde nödvändiggöras t. ex. av väderleksförhållandena. I detta sammanhang anmärktes, att föreningen såsom sådan eller dess styrelse icke uttalat sig under de sakkunnigas överläggningar med representanter för organisationerna. Därest en reglering av trädgårdsnäringsens arbetstid skulle anknytas till enkla veckor liksom inom jordbruket, funne föreningen anled-

ning föreslå, att trädgårdsskötseln i princip helt och hållet jämfördes med jordbruket. — Beträffande arbetsveckans förläggning vore det av vikt, att densamma räknades från och med lördag eller möjligen fredag, däremot icke från söndag eller måndag. Denna utgångspunkt för beräkningen vore att föredraga antingen man räknade i enkla veckor eller tvåveckorsperioder.

Även *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* förordar tvåveckorsräkningens bibehållande.

Landsorganisationen och *svenska lantarbetareförbundet* tillstyrka sakkunnigförslagets reglering av arbetstiden för trädgårdsskötseln. Emellertid ifrågasattes, om icke lämpligen arbetsveckan kunde räknas från och med fredag till och med torsdag, enär kollektivavtalen inom näringen fastställt fredagen som avlöningsdag.

Departement-
chefen.

Regleringen av trädgårdsskötselns arbetstid i tvåveckorsperioder motiverades på sin tid med önskemålet att rationellt organisera det s. k. vaktarbetet under veckohelgerna, alltså ett för denna näring karakteristiskt behov av arbetstid. Det synes råda enighet om att detta syfte lika väl eller till och med bättre uppnås genom sakkunnigförslaget om reglering i enkla veckor, börjande med lördagen eller möjligen fredagen. En reglering i enkla veckor medför även stora praktiska fördelar vid tillämpningen, vilka framhållits av de sakkunniga. Å andra sidan har från arbetsgivarhåll anförts, att tvåveckorsberäkningen innebure en annan fördel, nämligen möjligheten att med hänsyn till väderleksförhållanden och dylikt flytta arbetstid från en vecka till en närliggande. Häremot har invänts, att sådan överflyttning i praktiken hörde till undantagen.

Vid beaktande av dessa olika omständigheter har jag funnit övervägande skäl tala för bifall till sakkunnigförslagets utformning. Arbetsgivarens intresse att anpassa arbetstiden efter växlande behov därav är naturligtvis förtjänt av att tillgodoses i den mån så låter sig göra med hänsyn till att ur kontrollsynpunkt och av andra praktiska skäl arbetstidens enheter böra göras tämligen korta. Endast i undantagsfall har emellertid enheten gjorts längre än en vecka. Då densamma för trädgårdsskötseln fastställdes till två veckor, lär detta icke hava skett i nu angivna intresse utan för det förutnämnda syftet med avseende å vaktarbetet. Intresset av överflyttning av arbetstid torde däremot knappast vara väsentligt mycket större i trädgårdsskötseln än inom det egentliga jordbruksarbetet, där enheten är en vecka.

Frågan huruvida veckoberäkningen skall börja med lördagen eller fredagen är tydligen en rent praktisk lämplighetsfråga. Man har inom facket ansett veckolönerna böra utbetalas senast på fredagar och därför avtalat fredagen som avlöningsdag. På grund härav och då det är önskvärt, att arbetstidsregleringens enhet, arbetsveckan, må kunna användas även som avlöningsvecka, synes arbetsveckan icke böra sluta senare än torsdag. Jag vill därför föreslå, att arbetsveckan inom trädgårdsskötseln bestämmas till tiden fredag—torsdag.

Trädgårdsskötselns arbetstid under olika årstider.

Då inom trädgårdsnäringen arbetsförhållandena icke vid alla företag äro sådana, att de på liknande sätt som vid jordbruket kräva längre arbetstid under den ljusare årstiden, har lagen för denna näring upptagit alternativa arbetstider, en likformig med 96 timmar för två veckor under hela året och en varierande med 86 timmar för samma tid under vinterhalvåret och 106 timmar under sommarhalvåret.

I alternativet med den *likformiga* arbetstiden föreslår arbetsrådet ej någon ändring och de sakkunniga endast den ändring, som betingas av förslaget om arbetstidens beräkning för enkla veckor i stället för tvåveckorsperioder, nämligen att enligt detta alternativ arbetstiden skall utgöra 48 timmar i veckan.

Beträffande den *varierande* arbetstiden däremot har *arbetsrådet* i enlighet med önskemål från parternas representanter inom rådet i stället föreslagit en variation på tre perioder, vardera omfattande fyra månader, nämligen per tvåveckorsperiod 86 timmar i november—februari, 96 timmar i mars, april, september och oktober samt 106 timmar i maj—augusti.

Även härom hava *de sakkunniga* överlagt med representanter för organisationerna. Därvid hade framkommit, att man på arbetsgivarehåll visserligen önskade en jämnare övergång mellan vinter- och sommararbetstid men att arbetsförhållandena svårigen medgäve en minskning av arbetstiden under någon del av sommarhalvåret för att möjliggöra en sådan utjämning, vilken däremot borde ske genom överflyttning av arbetstid från vintermånaderna till övergångstiderna. Å andra sidan hade från arbetarhåll anförts, att man visserligen vitsordade näringens behov av något ökad arbetstid i övergångsperioderna men kunde medgiva en utjämning genom överflyttning av arbetstid från vintermånaderna endast i mycket ringa omfattning. Med ledning härav föreslå de sakkunniga en minskning av veckoarbetstiden under vintern med 1 timme, varigenom möjliggöres en ökning av veckoarbetstiden under övergångsmånaderna oktober och mars med 2 timmar. De sakkunnigas förslag innebär sålunda veckoarbetstider på 42 timmar tiden november—februari, 45 timmar under oktober och mars samt 53 timmar tiden april—september.

Lantbruksstyrelsen uttalar, att arbetstidens ökning i mars och oktober vore till fördel för näringen, ehuru det varit önskvärt, att denna ökning kunnat ske utan minskning av arbetstiden under vintern.

Svenska arbetsgivareföreningen framhåller, att trädgårdsnäringen vore mera specialiserad än som kunde tillgodoses av de nu stadgade alternativen för arbetstidens beräkning. För odlare av vissa specialiteter vore sålunda högsåsongen förlagd till vinterhalvåret, för andra till våren eller hösten. Sakkunnigförslaget vore så tillvida tillfredsställande, att övergången mellan vinter- och sommararbetstid gjorts mindre tvär. För blomsterodlare vore det likväl ogynnsamt, att denna utjämning skett på bekostnad av arbetstiden under bland annat november och december, då de redan nu med i genomsnitt 43

timmars arbetsvecka måste tillgripa övertid för det regelmässiga arbetet. Dessa behov av en längre driven differentiering av arbetstiden motiverade måhända den nuvarande fördelningens bibehållande som ett alternativ jämte andra, om detta kunde lagtekniskt försvaras. — Emellertid ville föreningen i detta sammanhang ifrågasätta, huruvida icke tiden nu vore inne för en förenkling av lagen därhän, att jordbrukets arbetstid utsträcktes även till trädgårdsskötseln, dock alltjämt med ett alternativ innefattande en under hela året likformig arbetstid samt med veckoberäkning från och med lördag. Därmed skulle bland annat lösas problemet om motsättningen i arbetstidshänseende mellan självständigt trädgårdsbruk och trädgårdsskötsel som binäring till jordbruk. Även *svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen* påtalar de olika arbetstidsreglerna för den självständigt och den såsom binäring bedrivna trädgårdsskötseln, vilken skillnad föreningen funne helt opåkallad. Förhållandet kunde, framhålls det, leda till egendomliga resultat, då en trädgårdsrörelse vid överlåtelse överginge från binäring till självständigt företag eller tvärtom. Vid frågor om kollektivavtal för trädgårdar drivna som binäring tillämpades i regel trädgårdsfackets riksavtal. Det syntes icke vara någon olägenhet av betydelse för jordbruket, därest som binäring därtill drivna trädgårdar underkastades den för trädgårdsskötseln gällande arbetstidsregleringen, men för de självständiga trädgårdsföretagen skulle detta bli va av stor betydelse. Föreningen hemställer därför om enhetliga bestämmelser för all trädgårdsskötsel, vari produkter försäljas, oavsett om den bedrivs såsom binäring eller icke. — Som förut nämnts ifrågasätter föreningen även en förenkling av lantarbetstidslagens system så, att jordbrukets arbetstid blir tillämplig även för trädgårdsskötseln. I detta hänseende anför föreningen liknande skäl, som framhållits av svenska arbetsgivareföreningen.

Jämväl *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* framhåller trädgårdsnäringsens differentiering och föreslår den nu tillättna arbetstidsindelningen på vinter- och sommarhalvår som ett alternativ bland andra.

Som förut nämnts, tillstyrkes sakkunnigförslagets reglering av arbetstiden för trädgårdsskötseln av *landsorganisationen* och *svenska lantarbetareförbundet*.

Departementschefen.

Mot sakkunnigförslagets utformning av det efter årstider växlande alternativet för trädgårdsskötselns arbetstidsreglering har icke framkommit någon erinran, och detsamma synes hava så gott sig göra låter mot varandra vägt parternas intressen i fråga om arbetstidens differentiering. Däremot hava framställts önskemål om uppställande av ytterligare alternativ för regleringen med tanke på de i praktiken mycket varierande önskemålen i fråga om arbetstidens fördelning på årstider inom detta fack. Av dessa uttalanden framgår emellertid, att ett uppställande av ytterligare något alternativ endast ofullständigt skulle tillmötesgå dessa olika önskemål, och att det därför synes vara ofrånkomligt, att lagstiftningen får nöja sig med att giva föreskrifter för de mest typiska fallen och hänvisa de övriga till dispens. Jag anser mig icke böra föreslå flera alternativ än två och finner därför skäl att stanna vid de sakkunnigas förslag.

Tillika har i yttrandena upptagits frågan om förhållandet ur arbetstids-synpunkt mellan jordbruket och trädgårdsskötseln, framförallt mellan trädgårdsskötseln bedriven som binäring till jordbruk och självständigt bedriven. Det uppgives, att den av jordbrukare som binäring bedrivna odlingen av grönsaker och andra trädgårdsprodukter tilltager, i vilket fall berörda konkurrensproblem kan komma att påkalla uppmärksamhet. Intill dess ytterligare erfarenheter härom vunnits, torde dock böra anstå med denna fråga.

4 § 3 mom.

Veckoarbetstidens anordning.

I den nu gällande lagen har vid utformningen av bestämmelserna om veckoarbetstiden icke uttryckligen fixerats, för vilka perioder desamma skulle iakttagas (för kalenderveckor eller på annat sätt). I arbetsrådets praxis har emellertid förutsatts, att regleringen avsåge kalenderveckor. För vecka, som infaller i övergången mellan årstider med olika veckoarbetstid, föreskriver lagen, att veckan skall följa regeln för den årstid, inom vilken dess första söckendag faller.

Arbetsrådet föreslår nu i lagtexten uttrycklig föreskrift, att veckoarbetstiden skall räknas för kalendervecka. Beträffande nyssnämnda fråga om övergången mellan två årstider föreslås, att regeln skall avse veckans första dag, icke dess första söckendag. Den nuvarande regeln säges hava medfört viss osäkerhet i de fall, då måndagen i en vecka är helgdag.

De sakkunniga erinra i detta sammanhang om att de för trädgårdsskötselns vidkommande av särskilda skäl föreslagit, att veckoarbetstiden skulle räknas för perioden lördag—fredag, och anföra vidare:

Ehuru det i och för sig vore önskvärt med en likformig regel, lär en liknande anordning inom jordbruket vara utesluten; för dess vidkommande torde valet stå emellan söndagen och måndagen som begynnelse-dag för beräkningen. Ehuru det är tänkbart, att här liksom inom trädgårdsskötseln det kunde vara förmånligt att börja beräkningen med förekommande söndagsarbeten, exempelvis vikariat för djurskötare, hava de sakkunniga trots sig finna, att för de allra flesta av de berörda parterna det torde förefalla naturligtast att börja beräkningen på måndagen. De sakkunnigas förslag bygger därför på det sistnämnda alternativet. Givetvis kan en annan anordning medgivas genom dispens, varvid kan tillämpas den enklaste formen därav, dispens enligt 5 § 1 mom.

Då sålunda för de båda under lagen fallande huvudnäringarna veckoarbetstiden föreslås knuten till olika perioder, av vilka icke någon sammanfaller med kalenderveckan, anse de sakkunniga lämpligt, att i lagtexten införes en särskild benämning för den period veckoarbetstiden avser. Härför föreslås termen *arbetsvecka*. Därvid förklaras i huvudreglerna i 1 och 2 mom. av 4 § veckoarbetstiderna gälla arbetsvecka samt regleras i ett nytt, tredje moment av paragrafen, vilka tidrymder som inom de olika näringsområdena skola räknas såsom arbetsveckor.

I det nytillkomna tredje momentet hava de sakkunniga även infogat regeln för övergången mellan årstider, vilken därvid tillika ändrats på sätt arbetsrådet föreslagit.

Svenska lantarbetstidslagen finner en förändring av arbetsveckans beräkning inom jordbruket omotiverad och förordar arbetsrådets förslag.

Departem-
ents-
chefen.

Benämningen arbetsvecka för det berörda syftet synes vara såväl lagtek- niskt som för tillämpningsändamål lämplig. För trädgårdsskötselns vidkom- mande är arbetsveckans förläggning i tiden motiverad i det föregående av särskilda praktiska skäl. Vad angår jordbruket, synes motsvarande fråga där hava ringa praktiskt intresse men något företräde böra givas åt den anordning de sakkunniga föreslagit.

Anordning av arbetstiden för två veckor i följd.

I nu gällande lantarbetstidslag bygger arbetstidsregleringen i två fall på begränsning av arbetstiden för tidrymder om två veckor i följd. Detta gäl- ler beträffande djurskötare och för trädgårdsskötseln. Det är emellertid icke närmare angivet i lagen, hur dessa tidrymder skola räknas. I och för sig kunde ordalagen tyda på att den för två veckor i följd stadgade begräns- ningen skulle iakttagas för varje vecka, sammanräknad med den nästföre- gående eller den nästföljande. Så har frågan emellertid icke lösts i arbets- rådets praxis. Därvid har nämligen tagits som förebild tolkningen av det snarlika uttrycket i 7 § 2 mom. allmänna arbetstidslagen, där övertiden be- gränsats till visst timantal »under loppet av fyra kalenderveckor». För- arbetena till sistnämnda bestämmelse giva vid handen, att därmed åsyftats en kalendarisk indelning i bestämda perioder om fyra veckor men däremot icke att begränsningen skulle iakttagas för vilka på varandra följande fyra veckor som helst. I analogi härmed har i arbetsrådets praxis lantarbetstids- lagens förutnämnda regler om två veckor i följd ansetts gälla för bestämda perioder om två veckor, varvid man börjat räkna perioderna med utgångs- punkt från samma dag varje år. Härvid har valts den 1 november, som är en vanlig begynnelse- dag för anställningsår inom jordbruket.

Medan lantarbetstidslagen beträffande veckoarbetstiderna i övergången mellan två månader, för vilka i sådant hänseende gälla olika regler, före- skrivit, att veckan skall följa regeln för den månad, inom vilken dess första söckendag faller, har lagen icke givit någon uttrycklig regel för motsvarande fråga beträffande tvåveckorsperioder. Med utgångspunkt från sin förut- nämnda praxis angående anordningen av sådana perioder har arbetsrådet analogt tillämpat nyssnämnda regel så, att en kalendariskt bestämd två- veckorsperiod ansetts följa regeln för den månad, inom vilken periodens första söckendag faller.

I *arbetsrådets* förslag har den sistnämnda regeln upptagits i lagtexten be- träffande trädgårdsskötseln. I särbestämmelsen för arbetare med blandat arbete, som i arbetsrådets förslag upptager varierande timantal för två-

veckorsperioder, har däremot icke föreslagits någon motsvarande regel. Ej heller innehåller förslagets lagtext någon bestämmning av tvåveckorsperioderna.

De *sakkunnigas* förslag — som innehåller en mera enhetlig regel för arbetare med blandat arbete och bygger på reglering för enkla veckor inom trädgårdsskötseln — upptager icke några bestämmelser i detta hänseende.

Med hänsyn särskilt därtill, att departementsförslaget i större utsträckning än de sakkunnigas förslag innehåller regler med olika arbetstid för tvåveckorsperioder under olika månader, synes det vara påkallat, att till behandling i lagtexten upptagas de båda hittills åt rättstillämpningen överlämnade frågorna om dels tvåveckorsberäkningens praktiska genomförande och dels förfarandet i övergången mellan två månader med olika arbetstider för tvåveckorsperioder. I båda dessa frågor synes den lösning, som genomförts i praxis, vara lämplig, i följd varav man synes böra räkna i bestämda tvåveckorsperioder med utgångspunkt från den 1 november varje år samt, vad angår övergångstiderna, lämna en föreskrift i överensstämmelse med lagens regel beträffande enkla veckor. I enlighet med departementsförslagets ståndpunkt i sistnämnda avseende — att veckans första dag, icke dess första söckendag, skall vara avgörande — bör alltså en tvåveckorsperiod följa regeln för den månad, inom vilken dess första dag faller. Tydligen böra tvåveckorsperioderna liksom regleringen i övrigt avse arbetsveckor.

Enär enligt departementsförslaget tvåveckorsberäkning förekommer endast inom jordbruket, där måndagen föreslagits som arbetsveckans begynnelse, har som utgångspunkt för periodindelningen satts första måndagen i november varje år.

Med den här angivna metoden för beräkning av tvåveckorsperioderna följer visserligen den olägenheten, att för viss månad givna föreskrifter om arbetstid börja tillämpas vid olika tidpunkter beträffande enkla veckor och beträffande tvåveckorsperioder. Regeln för arbetare med blandat arbete avser att under vinterhalvåret, då den vanliga veckoarbetstiden är kortare än eljest, medgiva ytterligare arbetstid, räknad i tvåveckorsperioder. Det sålunda medgivna timantalet varierar efter de olika veckoarbetstiderna under vinterhalvåret. Med förslagets anordning av tvåveckorsperioderna kan emellertid inträffa, att sådant tillägg får börja uttagas först en vecka efter det att de kortare veckoarbetstiderna börjat tillämpas ävensom får uttagas under en vecka sedan sommarhalvårets längre veckoarbetstid åter börjat tillämpas. Även i övergångsperioder under vinterhalvåret kunna liknande problem uppkomma. Dessa olägenheter, som icke lära kunna undvikas utan mera komplicerade regler, torde dock icke behöva få större praktisk betydelse.

Här avsedda bestämmelser synas böra få sin plats i det nytillkomna 3 mom. av 4 §.

Departement-
chefen.

5 § 2 mom.

Arbetsrådets dispensrätt.

Beträffande arbetsrådets möjlighet att medgiva undantag från lantarbetstidslagens bestämmelser särskiljas tre olika fall, reglerade i 5 § 1—3 mom. Till en början kan undantag medgivas (3 mom.), då det av uttalande av arbetsarsammanslutningar eller eljest framgår, att det stora flertalet av dem, som beröras av undantaget, finner detsamma önskvärt och arbetstiden däri- genom ej oskäligt utsträcker. Föreligger ej sådant uttalande, skiljes mellan det fall, att genom undantaget arbetstiden per år förlänges, och det fall där så icke skulle ske utan endast en omgruppering göras av arbetstiden under året. För det förra fallet fordras (2 mom.), att undantaget är av synnerliga skäl påkallat; i senare fallet (1 mom.) må undantag göras »när skäl därtill äro».

Nämnda olika dispensfall hava nära motsvarigheter i allmänna arbetstidslagen. Det förstnämnda överensstämmer helt med 5 § 5 mom. sagda lag. De övriga motsvaras närmast av respektive bestämmelsen i 5 § 4 mom. om undantag »till undvikande av allvarligt missförhållande» samt undantaget i 5 § 1 mom. för arbete av växlande längd. Däremot saknas i lantarbetstidslagen motsvarighet till de övriga undantagen i 5 § allmänna arbetstidslagen (2 mom. om skiftarbete samt 3 mom. om arbete, som pågår endast kort tid eller medför synnerligen ringa ansträngning eller tillgodoser ändamål av synnerligen stort allmänt intresse).

I lantarbetstidsutredningens förslag år 1935 ävensom i lantarbetstidslagens först gällande lydelse motsvarades de nu i 1 och 2 mom. av 5 § upptagna bestämmelserna av ett gemensamt stadgande om undantag, som funnes av synnerliga skäl påkallat. Emellertid framhöll föredragande departementschefen i såväl 1936 som 1937 års propositioner i ämnet (prop. 1936: 230, sid. 93, och 1937: 94, sid. 56), att därvidlag borde särskiljas å ena sidan de fall, där den genomsnittliga arbetstiden enligt huvudregeln icke behövde överskridas utan endast fördelas på annat sätt mellan årstider, veckor, dygn eller andra perioder, och å andra sidan de fall, där ett överskridande av den genomsnittliga arbetstiden påkallades. I förstnämnda fall borde en mycket vittgående regel kunna uppställas, och endast i sistnämnda fall syntes det strängare kravet på »synnerliga» skäl böra upprätthållas.

Arbetsrådet upplyser, att den i 5 § 2 mom. upptagna dispensmöjligheten hittills åberopats i ett fåtal ansökningar och icke i något fall tillämpats vid beviljande av dispens. En anledning härtill såge arbetsrådet i bestämmelsens krav på *synnerliga* skäl, vilket uttryck arbetsrådet tolkat restriktivt och ansett innebära, att dispens enligt detta moment borde meddelas endast i speciella undantagsfall. Arbetsrådet önskade emellertid beredas möjlighet att i vissa fall — särskilt inom sådana jordbrukets binärningar, där arbetstiden vore ordnad på annat sätt än inom det egentliga jordbruket — medgiva en arbetstid, som kunde vara av behovet påkallad, även om »synnerliga» skäl

för dispens icke kunde sägas föreligga. På grund härav föresloge arbetsrådet, att ifrågavarande uttryck måtte utbytas mot »särskilda» skäl.

De sakkunniga understryka till en början, att den betydande principiella skillnad, som enligt vad förut sagts föreligger mellan dispensfallen i 1 och 2 mom., alltjämt borde upprätthållas, även om bestämmelsen i 2 mom. något uppmjukades. Angående den föreslagna ändringen anföres:

Vidkommande arbetsrådets förslag till ändring av ordalagen i 2 mom., kan måhända anmärkas, att stadgandets nuvarande uttryckssätt knappast torde hindra den tillämpliga myndigheten att inom lämpligen vida gränser anpassa fordringarna för dispens efter lägets krav. Emellertid har tillika framhållits, att i uttrycket »synnerliga skäl» syntes ligga ett krav på att för det företag, som ansökan avsåge, skulle individuellt föreligga speciella skäl för eftergift, synnerligast svårigheter av ekonomisk innebörd, men att utredning i sådant syfte sällan funnes tillgänglig och för övrigt vore svår att förebringa i ansökningsärenden av detta slag. Ofta vore emellertid läget det, att alla företag av ett visst slag, exempelvis en viss binäring till jordbruk, hade enahanda svårigheter, som kunde motivera dispens, och i sådana fall borde endast behöva åberopas vad som företetts i annat ärende avseende ett företag av samma slag eller som vore för arbetsrådet eljest känt om detta slags företag. Därmed kunde måhända icke sägas hava visats »synnerliga» skäl i den individuella mening, varom ovan talats, men däremot möjligen »särskilda» skäl i betydelsen för ett särskilt slags företag karakteristiska skäl.

Då hinder icke syntes böra läggas i vägen för den av arbetsrådet antydda utvecklingen av dess dispenspraxis, upptaga de sakkunniga arbetsrådets ändringsförslag på denna punkt.

Förslaget tillstyrkes av *lantbruksstyrelsen*.

Enär arbetsrådets och de sakkunnigas motivering för utbytet av »synnerliga skäl» mot »särskilda skäl» synes mig bärande, biträder jag ändringsförslaget i detta hänseende.

*Departements-
chefen.*

7 § 1 mom.

Vaktarbete i trädgårdar.

I 7 § 1 mom. har med de nödvändiga förberedelse- och avslutningsarbetena inom jordbruket, för vilka det är tillåtet att särskilt uttaga övertid intill sju timmar i veckan, för trädgårdsskötselns vidkommande likställts »vakt-, vattnings- eller andra underhållsarbeten», vilka nödvändigtvis måste utföras utom den allmänna arbetstiden. Bestämmelsen har praktisk betydelse huvudsakligen för lördagseftermiddagar och söndagar.

Arbetsrådet upplyser i sin utredning om att det ifrågavarande arbetet inom facket vanligen benämnes »vaktjänst», samt att näringsens representanter i rådet förordat detta uttryck framför det nu i lagtexten använda. Arbetsrådet föreslår följande lydelse i 7 § 1 mom.: »Erfordras för driftens ohindrade gång nödvändigtvis att förberedelse- eller avslutningsarbeten utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller såvitt angår trädgårdsskötsel

att s. k. vakttjänst utföres å söndag eller eljest utom den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare användas å övertid under högst 7 timmar i veckan.» Med tillägget att vakttjänsten skulle utföras »å söndag eller eljest» hade i arbetsrådets lagförslag framhållits den vanligaste tiden för detta arbetes förläggning.

De sakkunniga tillstyrka förslaget, dock utan nämnda tillägg. Termen vakttjänst innebure, framhålles det, en förenkling, och såvitt de sakkunniga erfarit rådde inom facket ingen tvekan om vad som därmed åsyftades.

Vidare framhålla de sakkunniga, att den av dem föreslagna nya enheten för beräkning av den ordinarie arbetstiden, benämnd »arbetsvecka» och bestämd på olika sätt inom olika arbetsområden, lämpligen borde komma till användning även i fråga om övertid i den mån denna räknades per vecka. I enlighet härmed föreslå de sakkunniga, att i 7 § 1 mom. tiden för förberedelsearbeten m. m. begränsas till sju timmar per *arbetsvecka*.

Lantbruksstyrelsen säger sig föredraga den nuvarande formuleringen, vilken bättre angåve de arbeten, varom här vore fråga. Det syntes icke vara uteslutet, att formuleringen »vakttjänst» så småningom komme att verka därhän, att bestämmelsen inskränktes till att avse endast vakt i egentlig mening.

Svenska arbetsgivareföreningen anför, att det ej sällan visat sig besvärligt för parterna att enas om vad som vore att hänföra till detta slags arbete. Det vore därför ej välbetänkt att utbyta det nuvarande specificerade uttryckssättet mot ett mera konturlöst begrepp.

Svenska trädgårdsarbetsgivareföreningen anser uttrycket »vakttjänst» riktigare än det nu förekommande men betonar, att ändringen icke finge innebära någon ändring av vad som enligt praxis ansetts hänförligt under bestämmelsen. Samma synpunkt anföres av *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund*.

Departements-
chefen.

Då uttrycket »vakttjänst» synes vara vedertaget inom facket för detta slags arbete, bör det vara att föredraga framför det nu använda. Givetvis kan det råda delade meningar om vilka arbeten i detalj, som böra hänföras till denna tjänstgöring, men för avgörande härutinnan torde den nu i lagtexten givna beskrivningen »vakt-, vattnings- eller andra underhållsarbeten» vara alltför ofullständigt vägledande för att vara av något mera påtagligt värde.

7 § 2—4 mom.

Egentlig övertid.

I fråga om de egentliga övertidsbestämmelserna föreligger en väsentlig olikhet mellan allmänna arbetstidslagen och lantarbetstidslagen däri, att medan båda lagarna tillåta arbetsgivaren att efter gottfinnande uttaga övertid intill vissa gränser, den förra lagen därjämte ger arbetsrådet möjlighet att meddela ytterligare eftergift, som är »av trängande behov påkallad», intill 150 timmar per år. Den mängd övertid, som står till arbetsgivarens fria

disposition, var ursprungligen lika i båda lagarna, 48 timmar för fyra veckor i sträck och 200 timmar för år respektive 12 månader, men i samband med lagens skärpning år 1937 ökades sistnämnda timantal i lantarbetstidslagen till 260 (andra lagutsk. utl. 1937: 48, sid. 39).

Arbetsrådet föreslår nu en reglering av övertiden efter förebild av allmänna arbetstidslagen med dels en viss mängd övertid till arbetsgivarens fria förfogande och dels därutöver möjlighet att hos arbetsrådet utverka ytterligare övertid. Gränserna föreslås lika som i allmänna arbetstidslagen utom därutinnan, att den »fria» övertiden satts till 150 timmar för 12 månader i stället för 200 timmar för år. I jämförelse med nu gällande lag innebär arbetsrådets förslag sålunda förändringar i tre hänseenden: Den »fria» övertiden per år minskas från 260 till 150 timmar, det totala tillåtna antalet övertidstimmar per år ökas från 260 till 300 och begränsningen för fyra veckor blir icke ovillkorlig utan möjlig att häva efter prövning i varje fall.

Arbetsrådet framhåller, att en bestämmelse om utsträckning av övertiden efter särskilt medgivande visat sig påkallad framför allt med hänsyn till behovet att under vissa fyraveckorsperioder kunna utsträcka övertiden utöver 48 timmar. Den föreslagna inskränkningen av den övertid, som arbetsgivare utan särskilt tillstånd finge uttaga, till 150 timmar åsyftade en beskärning av arbetsgivarens möjlighet att genom ett kontinuerligt utnyttjande av övertid öka den normala arbetstiden utöver vad lagen avsett.

I en *reservation* av ledamöterna av rådet herrar Almström och Carell föreslås den »fria» övertiden satt till 200 timmar för 12 månader.

De sakkunniga anföra till en början angående arbetsrådets förslag om minskning av den »fria» övertiden per år:

I denna del lär förslaget framförallt vara föranlett av syftet att begränsa möjligheten av övertidsbestämmelsens missbruk. I praxis har nämligen stundom iakttagits, att man uttagit övertid jämnt fördelad över större delen av året, exempelvis med en timme om dagen, ett förfarande som uppenbarligen strider mot övertidsbestämmelsernas syfte och är ägnat att förrycka arbetstidsregleringens principer. Denna användning av möjligheten till övertid kan givetvis, om ock endast till viss grad, motverkas genom arbetsrådets förslag. Emellertid har å andra sidan framhållits, att en inskränkning av den mängd övertid, som står till arbetsgivarens fria förfogande, skulle medföra betydande svårigheter särskilt för de minsta jordbruksföretag, som falla under lagen. Därvid har som ett skäl till uttagande av övertid särskilt nämnts behovet av ersättare under arbetares ledighet, vilket behov åtminstone tidvis icke kan helt tillgodoses vare sig utifrån eller av arbetare inom företaget under ordinarie arbetstid. I detta sammanhang har framhållits, att en möjlighet att efter arbetsrådets medgivande uttaga ytterligare övertid icke har samma värde som en sådan utan särskilt ansökningsförfarande, detta bland annat därför, att ett dylikt behov av arbetskraft ofta inträder så snabbt och oförutsett, att medgivande icke hinner utverkas.

Enligt de sakkunnigas mening böra båda de nu nämnda synpunkterna kunna tillgodoses samtidigt, därest den till arbetsgivarens fria förfogande stående övertiden bibehålles vid ett högre timantal, exempelvis 200 timmar per år, medan det genom särskilda inskränkande bestämmelser förebygges, att övertiden missbrukas på förut nämnt sätt. Så bör kunna ske genom att

i lagtexten betonas, att övertid bör tillgodose allenast ett tillfälligt behov av ökad arbetstid, icke ett ständigt eller i varje fall långvarigt behov av ytterligare arbetskraft till företaget. Därvid bör uttrycket »tillfälligt» icke förstås så, att endast oförutsedda eller onormala omständigheter skulle få tagas i betraktande; även regelbundet återkommande och rentav på förhand beräkneliga faktorer böra helt naturligt få föranleda övertidsarbete. Exempel härpå äro just de nyssnämnda svårigheterna att anskaffa ersättare, vilket givetvis lika väl gäller de vanliga fridagarna, och vidare den för jordbruket karakteristiska inverkan av väderleksförhållanden eller, särskilt inom handelsträdgårdarna, tider av livlig efterfrågan på produkter vid helger och liknande. Överväganden av här antytt slag hava föranlett de sakkunniga till antagande, att en endast allmänt hållen föreskrift om att övertid finge tillgodose endast tillfälligt behov måhända är otillräcklig; av dessa skäl hava de sakkunniga därjämte föreslagit en viss exemplifiering redan i lagtexten. Därvid hava som exempel valts dels ett av det slag, som för jordbrukets del i första hand erbjuder sig, nämligen »brådskande arbete under sådd och skörd», och dels det förut anförda om ersättare för lediga arbetare. De sakkunniga vilja understryka, att med den föreslagna lydelsen i denna del icke avsetts annat än en klaggörande exemplifiering, och att därför »annat tillfälligt behov», som må föranleda uttagande av övertid, ingalunda behöver vara direkt jämförligt med något av exemplen.

De sakkunniga biträda förslaget om möjlighet för arbetsrådet att medgiva ytterligare eftergift men föreslå därvidlag en begränsning till 60 timmar för 12 månader. Det framhålles, att denna begränsning hade mindre praktiskt intresse än den, som gällde arbetsgivarens fria disposition av övertid; kravet på individuell prövning i varje fall i förening med villkoret att eftergiften skulle vara av trängande behov påkallad syntes utgöra betryggande korrektiv mot ett oskäligt utnyttjande av bestämmelsen. Emellertid hade de sakkunniga icke funnit skäl att öka den nu högsta tillåtna totalsumman övertid per år, 260 timmar, och då den »fria» övertiden såsom förut nämnts föreslagits till 200 timmar, hade i förslaget arbetsrådets rätt att medgiva ytterligare övertid begränsats till 60 timmar.

Bestämmelsen om arbetsrådets befogenhet i detta hänseende har i såväl arbetsrådets som de sakkunnigas lagförslag infogats i 7 § såsom 3 mom., till följd varav nuvarande 3 mom., vari icke föreslås någon ändring, betecknats 4 mom.

Jämväl begränsningen av övertid av nu ifrågavarande slag för fyra veckor ansågo de sakkunniga böra liksom övertiden enligt 1 mom. anknytas till den föreslagna nya enheten arbetsvecka och alltså avse 48 timmar för fyra arbetsveckor.

I arbetsrådets yttrande över sakkunnigförslaget göres gällande, att de sakkunniga icke anført några sakliga skäl att frångå rådets förslag angående övertiden.

Lantbruksstyrelsen erinrar om att den fria övertidens utsträckning från 200 till 260 timmar år 1937 tillkom som en kompensation för då vidtagna skärpningar i lagen. Då anförda skäl för en utvidgad övertid kvarstode fortfarande med oförminskad styrka. Styrelsen ville därjämte betona, att det särskilt för djurskötseln i många fall vore starkt av behovet påkallat,

att tillgång funnes till en mera kontinuerligt uttagen övertid. I allmänna arbetstidslagen föreskrevs icke, att övertid finge uttagas endast för tillfälligt behov, och det syntes knappast motiverat, att lantarbetstidslagen i detta avseende gjordes strängare. Styrelsen föreslog därför oförändrad lydelse av 7 § 2 mom. I andra hand yrkades en åtskillnad i detta hänseende mellan djurskötare och övriga, så att de nuvarande övertidsbestämmelserna bibehölls åtminstone för djurskötarnas del.

Svenska lantarbetstidsgivareföreningen anser missbruk av övertid kunna förebyggas även med formuleringen »för att ersätta arbetare under ledighet eller för att tillgodose annat tillfälligt behov». Exemplet med brådslande arbete under sådd och skörd kunde däremot förorsaka misstolkningar och ovisshet om bestämmelsens innebörd. — Mot förslaget att uttagande av övertid över en viss gräns skulle möjliggöras efter tillstånd av arbetsrådet hade föreningen intet att erinra, då möjligheten att uttaga mer än 48 timmars övertid under fyra veckor kunde vara av värde för jordbruket. För den fria övertidens inskränkning till 200 timmar per år vore dock en nödvändig förutsättning att övertid efter särskilt medgivande ställdes till förfogande i vidare mån än de sakkunniga föreslagit. Det funnes icke något skäl varför lantarbetstidslagen i detta hänseende skulle göras snävare än allmänna arbetstidslagen. Snarare vore jordbruket i långt högre grad än flertalet andra näringsgrenar beroende av oberäknliga förhållanden, bland annat väderleken. Under år med exceptionellt svåra skördeförhållanden kunde det bli nödvändigt, att enskilda arbetare sysselsattes avsevärt längre än normalt. Under åberopande härav föreslår föreningen, att enligt 7 § 3 mom. skulle få medgivas 150 timmars övertid för 12 månader.

Svenska arbetsgivareföreningen avstyrker minskningen av den fria övertiden, vilken i varje fall icke kunde försvaras utan att bestämmelserna om övertid jämväl i övrigt gjordes kongruenta med allmänna arbetstidslagens motsvarande bestämmelser. Det funnes icke anledning att behandla jordbruket och trädgårdsskötseln sämre i detta hänseende än övriga näringar. Föreningen ville särskilt understryka, att beträffande behov av övertid, som berodde av väderleksförhållanden och sålunda icke kunde förutses, möjligheten till övertid efter särskilt medgivande hade ringa värde, om icke dessa ärenden handlades mycket snabbt. De föreslagna restriktionerna för uttagande av fri övertid ansågo föreningen onödiga i de fall, där högre lön utginge för övertidsarbete. Gränsdragningen vore för övrigt oklar; uttrycket »tillfälligt behov» antydde snävare gränser än dem de sakkunniga avsett.

Riksförbundet landsbygdens folk föreslår, att i exemplifieringen i 7 § 2 mom. efter orden »för brådslande arbeten under sådd och skörd» måtte inskjutas orden »samt djurskötsel». Det framhålles, att det mindre och medelstora jordbruket med dess svårigheter att anpassa arbetstiden för djurskötsel hade enahanda behov av övertid som de genom de föreslagna exemplen antydde. Beträffande 7 § 3 mom. anser förbundet, att i lantarbetstidslagen snarare en större mängd övertid borde ställas till arbetsrådets förfogande än

som skett i allmänna arbetstidslagen, i varje fall icke — såsom här föreslagits — en betydligt mindre.

Landsorganisationen och *svenska lantarbetareförbundet* tillstyrka de sakkunnigas förslag till förebyggande av övertidens missbruk. I övrigt tillstyrka dessa organisationer arbetsrådets utformning med 150 timmars fri övertid och därutöver 150 timmar efter arbetsrådets medgivande, allt räknat för 12 månader.

Departement-
chefen.

Vad till en början angår den enligt 7 § 2 mom. till arbetsgivarens fria förfogande stående övertiden, synes det för ett genomförande av arbetstidsregleringens princip inom detta arbetsområde vara erforderligt att uppställa vissa restriktioner för övertidens användning för att förhindra dess utnyttjande till kontinuerlig förlängning av den ordinarie arbetstiden. Tydligen kan detta syfte endast ofullständigt genomföras enbart genom övertidens kvantitativa nedskärning, såsom av arbetsrådet föreslagits, från 260 till 150 timmar. Därtill kommer, att detta skulle oförskyllt drabba arbetsgivare, som hava ett lojalt behov av ytterligare övertid. I detta sammanhang torde böra understrykas, vad de sakkunniga anfört om svårigheterna för vissa mindre jordbruksföretag. Utan tvivel hava svårigheterna att genomföra arbetstidsregleringen varit störst för det mindre och medelstora jordbruket, och för företag av denna storleksordning — med 3—5 arbetare eller något mera — torde den fria övertiden vara av särskild betydelse; företag med större arbetarantal lära ha lättare att möta tillfälliga påfrestningar. Det framgår även, att övertidens ökning till 260 timmar på sin tid företogs framförallt med tanke på dessa företagsgrupper. För ifrågavarande företag torde även möjligheten att efter arbetsrådets medgivande uttaga ytterligare övertid icke framstå som en fullgod ersättning för rätten till »fri» övertid; i vissa brådskande fall är denna möjlighet onekligen ej heller användbar.

Av nu anförda skäl vill jag förorda en anordning sådan som de sakkunniga föreslagit, nämligen att å ena sidan den fria övertiden utmätas till ett högre timantal, 200 timmar för 12 månader, men att å andra sidan föreskrift i allmänna drag meddelas, för vilka ändamål densamma må uttagas. Bestämmelsens utformning i sistnämnda del är uppenbarligen en vansklig sak, men de sakkunnigas förslag därutinnan synes kunna tillstyrkas. I anledning av vad därom i yttrandena förekommit, vill jag understryka vad de sakkunniga framhållit därom, att exemplifieringen i detta sammanhang icke får betraktas som ens i huvudsak uttömmande utan endast åsyftande att i ett par hänseenden klargöra regelns innebörd.

I den fria övertidens begränsning till 48 timmar för fyra veckor föreslås ej annan ändring än att regeln skall avse arbetsveckor.

Att såsom arbetsrådet föreslagit i lantarbetstidslagen liksom i allmänna arbetstidslagen därjämte medgiva uttagande av ytterligare övertid efter arbetsrådets beprövande synes vara befogat såväl för att möjliggöra överskridande av gränsen för fyra veckor som för att kompensera beskärningen av den fria övertiden. Frågan om det timantal, som högst må ytterligare med-

givas, har såsom de sakkunniga anmärkt tydligen icke samma praktiska intresse som utmätandet av den fria övertiden; det är här icke fråga om en rättighet för den enskilde utan om innehållet i en fullmakt, som lagstiftaren ger arbetsrådet. Då det totala timantalet övertid för år i yttranden från myndigheter och organisationerna å ömse sidor ansetts böra uppgå till 300 eller däröver, har jag ansett mig böra föreslå, att eftergift enligt 7 § 3 mom. må medgivas med intill 100 timmar för tolv månader.

Olika övertidsbestämmelser för olika arbetarkategorier, såsom i något yttrande ifrågasatts, har jag icke funnit skäl föreslå.

8 §.

I anslutning till införandet av begreppet arbetsvecka föreslås, att det antecknande av övertid i journal eller därmed jämförlig handling, som nu enligt 8 § skall äga rum senast första söckendagen i nästföljande kalendervecka, förläggas till motsvarande dag i följande arbetsvecka.

Ändringsförslagen angående övertid föranleda vidare ett tillägg jämväl i 8 § tredje stycket. Där föreskrives nu, att beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. (om tillstånd till övertidsarbete till följd av olyckshändelse m. m.) skall biläggas övertidsjournal eller därmed likställd handling samt förvaras tillsammans med denna. Då samma regel uppenbarligen bör gälla beslut av arbetsrådet om beviljande av ytterligare övertid enligt det nu föreslagna 3 mom. i 7 §, föreslås såväl i arbetsrådets som de sakkunnigas lagförslag ett tillägg därom i 8 § tredje stycket.

Lagens ikraftträdande och giltighetstid.

De sakkunniga föreslå, att lagen skall träda i kraft, såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet, den 1 juli 1939 och i övrigt den 1 november 1939 samt att den skall gälla till och med den 31 oktober 1942.

Enligt de sakkunnigas mening föreläge alltjämt skäl att giva lagen allenast provisorisk giltighet för viss tid, under vilken ytterligare erfarenheter av dess tillämpning kunde vinnas. Detta vore särskilt påkallat med hänsyn till att de genomgripande förändringar i lagen, vilka beslutats 1937, trätt i kraft först den 1 november 1937 och sålunda varit gällande endast något mer än ett års tid.

Av de skäl som anförts av de sakkunniga finner jag lämpligt föreslå, att en ny lantarbetstidslag erhåller giltighet endast för viss tid, i överensstämmelse med hittillsvarande praxis beträffande provisoriska arbetstidslagar föreslagna till tre år.

De sakkunnigas förslag om sättet och tiden för lagens ikraftträdande, som utformats efter förebild av vad som föreskrevs angående den nu gällande lagen, vill jag tillstyrka med ett tillägg, som påkallas beträffande det i departementsförslaget tillkomna undantaget under f) i 1 §. Då arbetstids-

Departements-
chefen.

lagen för detaljhandeln, som i undantaget åsyftas, föreslås träda i kraft först den 1 januari 1940, bör jämväl sagda bestämmelse i lantarbetstidslagen träda i kraft nämnda dag.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande förslag till *lantarbetstidslag*, av den lydelse bilaga (*Bilaga A*)¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:
Erik Skoglund.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Bilaga B.

De sakkunnigas lagförslag.

F ö r s l a g
till
Lantarbetstidslag.

Om lagens tillämpningsområde.

1 §.

Denna lag äger tillämpning:

1) å jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivs såsom självständiga företag, samt å byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring som nu nämnts, allt för såvitt i företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas minst tre arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses under a) — e) här nedan,

2) å trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri till arbete för arbetsgivares räkning i regel användes minst en arbetare enligt samma beräkning.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete som utföres under sådana förhållanden att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över dess anordnande;

b) kolning i mila;

c) mjölkning, skötsel och upptagning av rotfrukter, diknings- och skogsarbeten, upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ, allt i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning;

d) husligt arbete;

e) arbete som bedrivs av staten.

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas medlem av arbetsgivarens familj; samt ej heller lantbruksinspektör eller annan befattningshavare i överordnad ställning, bokhållare eller annat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning, eller huruvida viss arbetslagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare.

Är mål som handlägges vid domstol beroende av fråga varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt, och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning än som i första stycket avses har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör eller den vars rätt av frågan beröres avgiva utlåtande.

Om ordinarie arbetstid.

4 §.

1 mom. Till arbete som avses i 1 § under 1) må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka

under januari, februari eller december 41 timmar,
under mars, oktober eller november 46 timmar och
under tiden april—september 54 timmar.

Från vad sålunda stadgats skola gälla följande undantag:

a) Under tiden oktober—mars må för varje brukningsdel en arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete, utöver den i 1 mom. första stycket angivna tiden för arbetsvecka, användas till djurskötsel högst 12 timmar för två arbetsveckor i följd.

Vad nu sagts gälle ock den som under ledighet ersätter arbetare, varom här är fråga.

b) För arbetare, som huvudsakligen användes till djurskötsel, må arbetstiden utgöra högst för dygn 9 timmar och för två arbetsveckor i följd 108 timmar.

För att under ledighet ersätta sådan arbetare må annan arbetare användas till djurskötsel utöver den i 1 mom. första stycket angivna tiden för arbetsvecka, dock att den sammanlagda arbetstiden icke må överstiga 54 timmar för arbetsvecka.

2 mom. Till arbete som avses i 1 § under 2) må arbetsgivare icke använda arbetare under längre tid, raster oräknade, än för dygn 10 timmar samt för arbetsvecka antingen 48 timmar eller ock

under januari, februari, november eller december 42 timmar,
under mars eller oktober 45 timmar och
under tiden april—september 53 timmar.

3 mom. Med arbetsvecka förstås i fall som avses i 1 mom. tiden från och med måndag till och med söndag samt i fall som avses i 2 mom. tiden från och med lördag till och med fredag. För viss månad given föreskrift om arbetstid skall tillämpas under arbetsvecka, vars första dag infaller under månaden.

5 §.

1 mom. Arbetsrådet må, när skäl därtill äro, medgiva att den i 4 § angivna arbetstiden, utan att förlängas för år räknat, fördelas på annat sätt än i nämnda paragraf sägs.

2 mom. Finnes i visst fall av särskilda skäl påkallat att arbetstiden utsträcker längre, för år räknat, än i 4 § sägs, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

3 mom. Undantag från de i 4 § angivna begränsningarna må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår att det stora flertalet av de arbetare som skulle beröras av undantaget finner detsamma önskvärt och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

Om arbete utöver ordinarie arbetstid (arbete å övertid).

6 §.

1 mom. Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört över-

hängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete å övertid. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan varom här är sagt må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till allmänna posten.

2 mom. Arbetare må utan sådan anmälan eller ansökan som i 1 mom. sägs användas till arbete å övertid, som föranledes av födelser, sjukdomsfall eller olycksfall bland djuren.

7 §.

1 mom. Erfordras för driftens ohindrade gång nödvändigtvis att förberedelse- eller avslutningsarbeten utföras före eller efter den allmänna arbetstiden eller såvitt angår trädgårdsskötsel att så kallad vakttjänst utföres utom den allmänna arbetstiden, må nödigt antal arbetare därtill användas å övertid under högst 7 timmar för arbetsvecka.

2 mom. För brådskande arbete under sådd och skörd, för att ersätta arbetare under ledighet eller för att tillgodose annat tillfälligt behov av ökad arbetstid äge arbetsgivare använda arbetare till arbete å övertid högst 48 timmar under loppet av fyra arbetsveckor och 200 timmar under en tidrymd av tolv månader i följd.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 60 timmar under en tidrymd av tolv månader i följd, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete som avses i denna paragraf gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren att tillse att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Rörande arbetares användande till arbete å övertid enligt 6 § 1 mom. eller 7 § åligger det arbetsgivaren att senast den första söckendagen i näst därpå följande arbetsvecka eller, därest då icke kan avgöras huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan som avses i nämnda lagrum, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär som fastställles av arbetsrådet. Nämnda myndighet äger dock förskriva att anteckning om arbete å övertid får verkställas å annan tid och på annat sätt än nu angivits. I fråga om sådant arbete å övertid som avses i 7 § 1 mom. är arbetsgivaren icke pliktig att göra dylik anteckning, där övertiden finnes behörigen upptagen å arbetstidsschema, anslaget å arbetsstället och angivande tiden för det dagliga arbetets början och slut.

Arbetare äge rätt att själv eller genom utsedd representant på anfordran erhålla del av övertidsjournalen såvitt honom rör.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. eller 7 § 3 mom. skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt första stycket skall göras, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid då sista anteckningen gjordes däri och beträffande beslutet från detsammes datum.

Allmänna bestämmelser.

9 §.

För tjänstgöring i arbetsrådet vid handläggning av ärende som avses i denna lag skola med jordbruksförhållanden förtrogna ledamöter utses av Konungen för viss tid. En ledamot skall utses bland personer, föreslagna av de svenska arbetsgivareföreningarnas förtroenderåd, och vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter som utsetts efter förslag av arbetsgivar sammanslutningar; en ledamot skall utses bland personer, föreslagna av landsorganisationen i Sverige, samt vid tjänstgöring i arbetsrådet ersätta en av dess ledamöter som utsetts efter förslag av arbetarsammanslutningar. För var och en av de sålunda utsedda ledamöterna skola i enahanda ordning utses minst två suppleanter av vilka en bör vara förtrogen med förhållandena inom trädgårdsskötseln. Vid arbetsrådets behandling av ärende som avses i denna lag skola, med iakttagande av vad i 9 § 6 mom. lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning stadgas, närvara båda de ledamöter vilka utsetts i här nämnd ordning eller för dem utsedda suppleanter. I övrigt skola bestämmelserna i nämnda paragraf i tillämpliga delar äga motsvarande giltighet.

10 §.

1 mom. Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde som i denna lag avses, ense om viss eftergift som i 5 § sägs, må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande förordna att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

2 mom. Skulle tillämpningen av denna lag medföra särskilda svårigheter inom viss del av riket eller ock sådana svårigheter för visst arbete eller företag att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

11 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionen. Därvid skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd.

12 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat eller mot föreskrift, som meddelats med stöd av lagen, straffes med dagsböter. Var arbetaren under aderton år och har användandet skett med faders eller målsmans vetskap och vilja, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den som under tid då han är ställd under åtal för förseelse varom i denna paragraf förmåles fortsätter samma förseelse skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits fällas till det ansvar som är bestämt för sådan förseelse.

13 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet som föreskrives i 6 § 1 mom. eller att iakttaga vad enligt 8 § åligger honom, straffes med dagsböter.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning som avses i 8 §, straffes med dagsböter ej under fem.

14 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol där särskild sådan är inrättad men eljest hos poliskammare eller där sådan ej finnes vid allmän domstol.

Böter som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

15 §.

Beträffande verksamhet som bedrives av kommun eller hushållningssällskap skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndare.

Lag samma vare där arbetsrådet efter framställning av arbetsgivare godtagit viss person såsom arbetsföreståndare i arbetsgivarens ställe.

16 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft såvitt den avser arbetsrådets befogenhet och verksamhet den 1 juli 1939 och i övrigt den 1 november 1939 samt gäller till och med den 31 oktober 1942. Beträffande sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse som avses i 12 eller 13 § skall dock vad i lagen är stadgat fortfara att gälla efter sistnämnda dag.

De sakkunnigas motiv för lagförslaget.

Motiv.

Inledning.

Nu gällande lantarbetstidslag av den 26 juni 1936 (nr 333), genomgripande ändrad genom lag den 18 juni 1937 (nr 399), upphör att gälla den 31 oktober 1939.

Den 21 juli 1938 uppdrog Kungl. Maj:t åt arbetsrådet att inkomma med *dels* en allmän redogörelse för lantarbetstidslagens verkningar, *dels* en redogörelse för den omfattning, i vilken arbetsrådets rätt enligt lagen att medgiva dispens från dess bestämmelser kommit till användning, *dels* uppgift huruvida och eventuellt i vilken omfattning dispensmöjligheter, som för närvarande icke funnes, enligt arbetsrådets åsikt kunde hava varit lämpliga, *dels* ock förslag till de ändringar av lagens nuvarande bestämmelser, vilka arbetsrådet i nyss angivna eller andra avseenden med hänsyn till hittills vunnen erfarenhet ansåge böra vidtagas i samband med att åt lagen gäves fortsatt giltighet efter den 31 oktober 1939. Till fullgörande av det sålunda meddelade uppdraget har arbetsrådet med skrivelse den 11 oktober 1938 avlämnat de begärda redogörelserna samt uppgift rörande de avseenden, i fråga om vilka arbetsrådet funnit behov av utökade dispensmöjligheter föreligga, ävensom förslag till de lagändringar, vilka arbetsrådet ansett böra vidtagas, sammanfattade med övriga erforderliga bestämmelser i ett förslag till reviderad lantarbetstidslag.

Såsom framgår av chefens för socialdepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 11 november 1938 har de sakkunnigas uppdrag avsett att på grundval av arbetsrådets utredning och med tillgodogörande av egna erfarenheter undersöka, huruvida och eventuellt i vad mån ändringar borde vidtagas i de rättsregler, som gällande lantarbetstidslag innehåller, ävensom framlägga de förslag, till vilka denna undersökning kunde föranleda.

Det förslag till ny lantarbetstidslag, som de sakkunniga härmed framlägga, upptager åtskilliga betydelsefulla ändringar i lagens bestämmelser, till största delen berörande frågor, som upptagits till behandling i arbetsrådets yttrande. De ämnen, vilka varit föremål för de sakkunnigas prövning, behandlas i den följande motiveringen var för sig under följande rubriker, vid vilka angivas de paragrafer i lagförslaget, som därav beröras:

Begreppet »rörelse» i lantarbetstidslagen (1 §).

Kolning (1 §).

Diknings- och skogsarbete på ackord (1 §).

Torvhantering (1 §).

Mjölkning på ackord (1 §).

Inverkan på lagens tillämpningsområde av undantagen i 1 §.

Arbetstiden för djurskötare (4 §).

Arbetstiden för ersättare åt djurskötare (4 §).

Arbetstiden för arbetare med såväl djurskötsel som annat arbete (4 §).

Arbetstiden för trädgårdsskötsel (4 §).

Veckoarbetstidens anordning (4 §).

Arbetsrådets dispensrätt (5 §).

Övertid (7 och 8 §§).

Utöver vad sålunda i motiveringen angives hava de sakkunniga icke funnit skäl föreslå ändringar i de nu gällande bestämmelserna.

Särskilt med hänsyn till, att år 1937 genomgripande förändringar vidtogos i lantarbetstidslagen, vilka trädde i kraft den 1 november 1937 och alltså varit gällande endast omkring ett års tid, föreligga enligt de sakkunnigas mening alltjämt skäl för att giva lagen provisorisk giltighet för viss tid, förslagsvis tre år, under vilken tid ytterligare erfarenheter av dess tillämpning kunna vinnas.

Begreppet »rörelse» i lantarbetstidslagen (1 §).

Beträffande båda de med lantarbetstidslagen närmast besläktade delarna av svensk lagstiftning, lagen om arbetarskydd och allmänna arbetstidslagen, gäller att deras tillämplighet uttryckligen begränsats till »rörelser» samt »hus-, väg eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag». I arbetsrådets föreliggande yttrande framhålles, att motsvarande uttrycklig bestämmelse saknas i lantarbetstidslagen, men att enligt ett uttalande av socialstyrelsen under lagens förarbeten man av ordalagen i 1 § »för såvitt i *rörelsen* till arbete för arbetsgivares räkning användas» etc. vore berättigad sluta, att lantarbetstidslagens tillämpning vore begränsad till »rörelser». Arbetsrådet säger sig likväl tveka om riktigheten av denna åsikt och föreslår uteslutning av orden »i rörelsen» för att i praxis möjliggöra ett förutsättningslöst avgörande av frågan från praktiska utgångspunkter.

Jämväl de sakkunniga finna det av förarbetena till lantarbetstidslagen icke fullt klart framgå, om avsikten varit att lagen skulle bygga på begreppet »rörelse». Det förtjänar anmärkas, att lantarbetstidslagens tillämpningsområde i så fall åtminstone i princip uppdragits något snävare än i de båda förut nämnda lagarna, vilka ju utom rörelser omfatta även vissa arbetsföretag, som icke kunna betecknas så. Under alla förhållanden föranleder den påtalade osäkerheten om frågans bedömande, att ett bestämt ståndpunktstagande i ena eller andra riktningen förtjänar övervägas.

Närmast till hands skulle då ligga en uttrycklig reglering i analogi med motsvarande principer i de båda andra lagarna, närmast allmänna arbetstidslagen. Det är emellertid iögonenfallande, att dennas utformning av regeln med »rörelser» och »andra arbetsföretag» icke väl lämpar sig för lantarbetstidslagens område. Vad angår den viktigaste näringen därinom, jordbruket, ter sig redan terminologin främmande. Det kan tilläggas, att jordbruk väl endast i undantagsfall torde drivas annat än som näring. Inom trädgårdsskötseln åter kunna naturligare särskiljas å ena sidan rörelser, företag som drivas huvudsakligen i syfte att vinna avsättning för trädgårdsprodukter, och å andra sidan trädgårdsbruk, där detta syfte icke föreligger eller har underordnad betydelse; det är betecknande, att hit höra alla de exempel på arbetsplatser, som nämnts i arbetsrådets yttrande i detta ämne: prydnadsträdgårdar, parker och begravningsplatser. För frågan, i vad mån den senare gruppen i enlighet med lagens syfte bör likställas med rörelser, synes den här ifrågasatta analogin med de i allmänna arbetstidslagen nämnda »särskilda arbetsföretagen» föga vägledande.

Av vad nu sagts finna de sakkunniga framgå dels, att frågan har tämligen begränsad praktisk betydelse, och dels, att dess besvarande i detalj i lagtexten är en vanskelig sak. På grund härav finna de sakkunniga lämpligast att — såsom även arbetsrådet förutsatt i sitt yttrande — frågans lösning överlämnas åt rättstillämpningen. Det är emellertid ovedersägligt, att det påtalade uttrycket »i rörelsen» vid ett sådant avgörande medför onödigt svårighet.

Såsom förut framhållits, är uttrycket för snävt vare sig man önskar en med allmänna arbetstidslagens principer analog tillämpning eller man oberoende härav vill pröva, huruvida och då i vilka fall ur arbetarskyddssynpunkt böra med rörelser likställas andra företag, som icke kunna hänföras till rörelser. På grund härav finna de sakkunniga liksom arbetsrådet lämpligt, att angivandet av den enhet, inom vilken minimiantalet arbetare skall räknas, uttryckes på annat sätt.

Då sammanhanget icke torde medgiva uteslutning utan vidare av orden »i rörelsen», vilja de sakkunniga i stället föreslå under 1) i 1 § orden »i företaget» samt under 2) formuleringen »trädgårdsskötsel, bedriven såsom självständigt företag, för såvitt däri» etc. Med detta uttryckssätt avse de sakkunniga icke — helst som fråga är om ett uttryck i förbigående — att uppdraga en ny gräns för de arbetsplatser, som falla under lagen, endast att förebygga den icke önskvärda tolkningen, att därunder skulle hänföras endast i ekonomiskt syfte drivna företag.

Kolning (1 §).

I samband med förslag till utvidgning av undantaget under b) i 1 § för vissa ackordsarbeten har arbetsrådet föreslagit, att från lantarbetstidslagen skulle undantagas kolning i mila, i den mån detta arbete utföres mot ackordsersättning. Det må erinras om, att från allmänna arbetstidslagens tillämpning undantagits bl. a. skogsarbete samt »kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete»

De sakkunniga förmena, att kolningsarbetets säregna beskaffenhet bör giva anledning till att helt undantaga detsamma från arbetstidsreglering. Till grund för arbetsrådets förslag torde ligga den tanken, att praktiskt taget all kolning, som bedrives som binäring till jordbruk, utföres mot ackordsersättning, och att därför arbetsrådets förslag skulle innebära detsamma som ett undantag för allt kolningsarbete. De sakkunniga finna det emellertid sakligt riktigare att giva undantagsbestämmelsen den vidsträcktare avfattning som är betingad av arbetets beskaffenhet och införa den som ett särskilt undantag vid sidan av de redan befintliga fyra undantagen. Då detsamma synes böra få sin plats närmast efter undantaget under a), har tilläggsbestämmelsen betecknats med b) och de förutvarande undantagen b)—d) nu betecknats c)—e). En häremot svarande ändring föreslås i hänvisningen till undantagen i paragrafens första stycke under 1).

Diknings- och skogsarbete på ackord (1 §).

Under b) i 1 § undantagas nu från lantarbetstidslagens tillämpning — förutom mjölkning samt skötsel och upptagning av rotfrukter på ackord, vilka här skola beröras i annat sammanhang — diknings- och skogsarbeten, i den mån de mot ackordsersättning utföras av arbetare, som icke är fast anställd i rörelsen.

Arbetsrådet har erinrat om, att exempelvis skogsarbete ofta vore undantaget från lagen enligt bestämmelsen under a) i 1 §, i den mån det utföres under sådana förhållanden att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över dess anordnande. Då emellertid vid tillämpning härav arbetet på grund av växlande förhållanden än faller under lagen och än är undantaget därifrån, ligger däri ett osäkerhetsmoment för båda parterna. Enligt arbetsrådets mening vore vidare diknings- och skogsarbeten ofta till sin natur sådana, att den för jordbruket givna arbetstidsregleringen icke vore lämplig därför. En ytterligare omständighet att beakta såge arbetsrådet

däri, att gränsen mellan fast och tillfällig anställning vore flytande, varjämte det vore möjligt för arbetsgivaren att undandraga arbetet från regleringen genom att giva anställningsförhållandet en mera lös karaktär än eljest. Av dessa skäl har arbetsrådet föreslagit sådan ändring av undantagsbestämmelsen för diknings- och skogsarbeten på ackord, att sådant arbete jämväl av fast anställda arbetare undantoges från lagens tillämpning.

I en reservation på denna punkt uttala ledamöterna av arbetsrådet herrar Holmström och Sander, att de av principiella skäl motsätta sig ett undantag från arbetstidsregleringen, som motiveras av avlöningsformen. Den påtalade olägenheten med olikhet mellan fast och tillfälligt anställda föreslå de avhjälp genom att arbetstidsregleringen utsträcker även till de tillfälligt anställda. Reservanterna vilja dock från ifrågavarande arbeten avskilja en särskild grupp, skogsdikning, vilken de anse helt bör falla utanför lantarbetstidslagen, detta enär dessa arbeten utföras av antingen egentliga skogsarbetare, vilka eljest icke falla under lagen, eller enbart tillfälligt anställda. I en annan reservation av en ledamot av rådet, herr Bosæus, framhålls att skogsbruk som självständig näring icke är underkastat någon arbetstidsreglering, och föreslås i anslutning härtill, att allt arbete med skogs-skötsel undantages från lantarbetstidslagen.

Förevarande fråga hava de sakkunniga främst skärskådat icke från principiella utgångspunkter utan ur synpunkten att vinna en praktiskt lämplig och lätthanterlig anpassning av arbetstidsregleringen i denna del. I detta sammanhang må först framhållas, att en laglig reglering av tiden för ifrågavarande arbeten ur arbetarskyddssynpunkt är av underordnad betydelse; här är mestadels fråga om tungt arbete, som svårigen kan utsträckas utöver den vanliga arbetstiden inom näringen, och vad angår skogsarbete vintertiden dessutom enligt sakens natur beroende och begränsat av dagsljusets längd och väderleksförhållandenas inverkan. Härtill komma de praktiska olägenheter vid bestämmelsens tillämpning, vilka framhållits av arbetsrådet. På grund härav och med stöd av den tillämpande myndighetens erfarenheter i detta hänseende hava de sakkunniga funnit övervägande skäl tala för en regel i överensstämmelse med arbetsrådets förslag. Att såsom en reservant i arbetsrådet ifrågasatt utsträcka undantaget för skogsarbete till allt sådant arbete finna de sakkunniga däremot ej tillrådigt.

Torvhantering (1 §).

Arbetsrådet har erinrat om, att 1935 års lantarbetstidsutredning övervägde inbegripande av den självständiga torvindustrin under lantarbetstidslagen men avstod från tanken därpå, framförallt enär en väsentlig del av arbetet inom torvhanteringen utföres mot ackordsersättning och utredningens förslag till lantarbetstidslag generellt undantog allt ackordsarbete. Under hänvisning till att utredningens förslag på sistnämnda punkt icke förverkligats annat än för vissa begränsade arbetsområden har arbetsrådet — till fullföljande av vad lantarbetstidsutredningen finge anses hava avsett — föreslagit undantagande från lagens tillämpning av arbete med upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ, i den mån dessa arbeten utföras mot ackordsersättning.

I en reservation av en ledamot av arbetsrådet, herr Bosæus, framhålls att så länge fristående företag inom torvindustrin icke äro underkastade någon arbetstidsreglering, det kunde vara motiverat att jämväl sådan torvhantering, som bedrivs som binäring till jordbruk, helt undantoges från lantarbetstidslagen. För denna anordning talade enligt reservantens mening

såväl det principiella skälet, att smärre företag av konkurrenshänsyn icke borde betungas mera än de större, fristående företagen, som praktiska svårigheter att i tillämpningen draga gränsen mellan självständiga företag och binäringar. På grund härav föreslås i reservationen, att det ifrågavarande undantaget skall omfatta icke endast ackordsarbete med torvhantering utan allt arbete därmed.

Det är obestriddligt att, som arbetsrådet framhållit, lantarbetstidsutredningens motivering för att icke inbegripa den självständiga torvindustrin under lantarbetstidslagen förlorat sin betydelse i och med att utredningens förslag om generellt undantag för ackordsarbete icke genomfördes. Det är emellertid tydligt, att frågan om införande av en laglig arbetstidsreglering för ett helt nytt, fristående näringsområde kräver en ingående utredning av de faktiska förhållandena inom näringen, något som de sakkunniga icke haft tillfälle att i detta sammanhang verkställa. Vid övervägande av en sådan reglering kan för övrigt ifrågasättas, om detta arbetsområde lämpligen bör hänföras under lantarbetstidslagen. Spörsmålet har därför icke behandlats av de sakkunniga.

Särskilt från de synpunkter, som anlagts i nyssnämnda reservation, torde däremot i detta sammanhang förtjäna övervägas, huruvida icke torvhantering, bedriven som binäring till jordbruk, bör liksom för närvarande den självständiga torvindustrin undandragas arbetstidsreglering och därför helt undantagas från lantarbetstidslagen. Därvid bör tydligen beaktas främst den i reservationen antydda konkurrenssynpunkten. De sakkunniga förmäna emellertid, att just i fråga om torvhantering denna synpunkt icke behöver tillmätas någon större betydelse, då den självständiga torvindustrin lär i stor utsträckning utan att vara underkastad någon arbetstidsreglering likväl tillämpa den inom industrin gängse arbetstiden, 48 timmar i veckan. På grund härav hava de sakkunniga icke funnit skäl föreslå något undantag för torvhantering utöver vad arbetsrådets majoritet föreslagit.

För majoritetsförslaget om undantag för ackordsarbete inom torvhantering finna däremot de sakkunniga tala enahanda skäl som föranlett undantagande från lagens tillämpning av de därmed jämförliga arbetsområdena dikning och skogsarbete på ackord. De sakkunniga hava därför upptagit arbetsrådets förslag jämväl i denna del.

Mjölkning på ackord (1 §).

Vidkommande övriga undantagna ackordsarbeten, mjölkning samt skötsel och upptagning av rotfrukter, har arbetsrådets majoritet icke föreslagit någon ändring. I en reservation av ledamöterna av rådet herrar Holmström och Sander understrykes däremot den förutnämnda, principiella ståndpunkten, att avlöningsformen icke bör vara avgörande för frågan om lagens tillämplighet å ett visst arbete, och reservanterna framhålla i enlighet därmed som sin åsikt, att undantaget för mjölkning bör utgå ur lagen. Vad angår arbete med rotfrukter medgiva reservanterna, att särskilda praktiska skäl likväl föranleda, att detta slags arbete alltså undantages från lagen.

Även beträffande undantaget för mjölkning äro de sakkunniga av den uppfattningen att de principiella synpunkterna icke böra vara avgörande. Undantaget ifråga tillkom i samband med lagens utvidgning år 1937 att omfatta även djurskötsel. Det torde ännu icke föreligga tillräckliga erfarenheter av lagens verkningar på detta område av central betydelse för näringen för att möjliggöra ett övervägande av en ändring därutinnan.

Inverkan på lagens tillämpningsområde av undantagen i 1 §.

Vid en utvidgning av de under a)—d) i 1 § angivna undantagen från lagens tillämpningsområde måste även uppmärksammas förändringens inverkan på den i paragrafens första stycke givna regeln, att vid beräkning av det antal arbetare i företaget, som utgör förutsättning för lagens tillämpning å detsamma, däri icke skall inräknas arbetare, som användas till sålunda undantaget arbete.

I detta hänseende kan till en början framhållas, att den ifrågavarande beräkningen av antalet arbetare till följd av förhållandenas skiftande natur icke alltid kan ske odisputabelt och på helt entydiga grunder utan ofta genom en ungefärlig uppskattning under hänsynstagande till olika förhållanden, som inverka på företagets arbetsorganisation och behov av arbetskraft. Därest nämligen, såsom i 1 § under 1), för lagens tillämplighet å företaget kräves att i rörelsen i regel användas minst tre arbetare, kan man tydligen icke inskränka sig till att fastställa, om företaget har minst tre *fast anställda* arbetare; även i vissa fall med färre fast anställda kan tillfällig arbetskraft anlitas i sådan utsträckning, att företaget bör anses hänförligt under lagen. För dessa avgöranden kan tydligen icke angivas någon enhetlig norm, utan olika omständigheter inverka på bedömningen.

Ytterligare komplicerad blir bedömningen, därest fast anställda i regel delvis sysselsätts med arbete, som undantagits från lagens tillämpning enligt a)—d). Sådana arbetare få vid avgörandet medräknas som delar av en hel arbetskraft.

Från dessa utgångspunkter förtjäna att undersökas verkningarna av de här föreslagna utvidgningarna av undantagen. Vad till en början angår kolning samt torvhantering mot ackordsersättning torde kunna antagas, att dessa arbeten redan nu icke i nämnvärd utsträckning tillmätas betydelse vid bedömande av frågan, vilket antal hela arbetskrafter, som i regel sysselsätts i ett jordbruksföretag, och att därför deras undantagande från lagens tillämpning med största sannolikhet icke kommer att inverka på den nu aktuella frågan. I övrigt innebär undantagens utvidgande, att undantaget för dikning och skogsarbete på ackord kommer att omfatta även fast anställda arbetare. I detta hänseende är att märka, att den bedömning, varom här är fråga, kan företagas endast med hänsyn till på förhand beräkneliga, normala och genomsnittliga förhållanden, vilket medför, att hänsyn till undantag för ackordsarbeten kan tagas endast i den mån vissa arbeten i avsevärd och på förhand beräknelig utsträckning sedvanligen utföras mot ackordsersättning. Tillfälliga utvidgningar av dessa arbeten kunna därför lika litet som tillfälligt ändrade bestämmelser om avlöningsformen inverka på detta bedömande. Det är emellertid de sakkunniga angeläget understryka vikten av att vid dessa avgöranden iakttagas för jämförliga företag giltiga normer, och att individuella eller tillfälliga dispositioner med avlöningsformen i syfte att inverka på frågan om lagens tillämplighet på ett visst företag icke tillåtas påverka bedömningen. Den möjligheten, att de fasta arbetarna kunna komma att i viss obestämd utsträckning syssla med undantaget arbete, bör icke föranleda, att de vid den ifrågavarande beräkningen ej räknas som hela arbetskrafter.

Arbetstiden för djurskötare (4 §).

I uttalanden, som omnämnas i arbetsrådets yttrande, har beträffande lagens särskilda bestämmelse om arbetstid för djurskötare erinrats om, att densamma utformats så, att den avsåge arbetare, som användes *uteslutande*

till djurskötsel, och gjorts gällande att en tolkning av bestämmelsen efter orden ledde till praktiska resultat, som strede mot sedvänjorna inom näringen och mot dess behov av en lämplig arbetsfördelning. Det har framhållits, att bestämmelsen borde kunna bli tillämplig även om vederbörande i mindre utsträckning sysslade med annat arbete än djurskötsel. Erfarenheterna från arbetsrådets praxis sägas bekräfta dessa erinringar, och det upplyses, att arbetsrådet i vissa fall ansett sig med hänsyn till omständigheterna böra tolka bestämmelsen något fritt och anse den tillämplig även på arbetare, som exempelvis en timme om dagen användes till annat arbete än djurskötsel. I anslutning härtill har arbetsrådet nu föreslagit, att särbestämmelsen för djurskötare göres tillämplig på arbetare, som *huvudsakligen* användes till djurskötsel.

Vad arbetsrådet sålunda föreslagit finna sig de sakkunniga kunna biträda. Genom formuleringen »huvudsakligen» blir avgränsningen av denna arbetargrupp i viss mån en omdömesfråga, vars bedömande, såsom arbetsrådet framhållit, torde få överlämnas till rådets avgörande. Att så sker synes emellertid vara nödvändigt med hänsyn till de faktiska arbetsförhållandenas skiftande beskaffenhet och bör icke anses såsom någon olägenhet av avgörande betydelse.

Arbetstiden för ersättare åt djurskötare (4 §).

I lantarbetstidslagen saknas för närvarande uttrycklig bestämmelse för det fall, att djurskötare under ledighet måste ersättas av annan arbetare inom företaget, vilken får utföra ersättartjänsten utom sin vanliga arbetstid för veckan. Med stöd av uttalanden under lagens förarbeten har emellertid arbetsrådet i vissa fall föreskrivit, att en veckoarbetstid, som eljest varit begränsad till 41 eller 46 timmar, finge för nyssnämnda ändamål utsträckas, dock ej till mera än 54 timmar.

I likhet med arbetsrådet finna de sakkunniga önskvärt, att av själva lagen framgår, hur arbetstiden skall vara reglerad för ersättare åt djurskötare. Då man synes kunna utgå ifrån att under längre vikariat ersättaren helt inträder i djurskötarens ställe och är underkastad huvudregeln för arbetstiden i denna grupp, torde särskilda bestämmelser endast vara påkallade för det fall, där arbetare, under det att han i övrigt följer huvudregeln, ersätter djurskötare under fridag, kortare tids sjukdom eller annan dylik ledighet. För sistnämnda fall synes det erfordras framförallt möjlighet att under tid, då en arbetares användande till annat arbete är begränsat till 41 eller 46 timmar i veckan, använda honom därutöver för sådan ersättartjänst som nyss sagts. Den sammanlagda ordinarie arbetstiden må dock icke överskrida den längsta stadgade veckoarbetstiden, 54 timmar. Att såsom arbetsrådet föreslagit därjämte begränsa dygnsarbetstiden under vikariatet till den för de egentliga djurskötarna gällande, 9 timmar, synes icke vara erforderligt, då detta arbetes art torde påkalla, att arbetets längd är densamma varje dag, sålunda även under vikariatet. Det kan tilläggas, att en regel härom skulle ytterligare komplicera lagtexten.

Arbetstiden för arbetare med såväl djurskötsel som annat arbete (4 §).

I arbetsrådets yttrande nämnes som en olägenhet vid den nu gällande lantarbetstidslagens tillämpning, att densamma icke upptager särskilda be-

stämmelser om arbetstiden för en i praktiken förekommande grupp arbetare, som kännetecknas därmed att de regelbundet syssla med såväl djurskötsel som annat arbete. För dessa arbetare användas på olika håll och under växlande arbetsförhållanden olika benämningar, såsom »stallare», »forare» o. a.

Arbetsrådet framhåller, att i det inom jordbruket nu gällande riksavtalet parterna för denna arbetarkategori överenskommit om en annan arbetstidsreglering än den lantarbetstidslagen innehåller. För genomförande av denna bestämmelse i riksavtalet erfordras emellertid dispens av arbetsrådet för varje berört företag. Sådana dispenser hava även beviljats i mycket stort antal. Arbetsrådet har nu föreslagit ett fullständigt av 4 § 1 mom. lantarbetstidslagen i nära anslutning till ifrågavarande bestämmelse i riksavtalet. Förslaget innebär rätt för arbetsgivare att under vinterhalvåret använda arbetare, varom nu är fråga, utöver veckoarbetstiden enligt huvudregeln jämväl till djurskötsel intill vissa timantal för två veckor i följd: 12 timmar under den tid då veckoarbetstiden enligt huvudregeln är begränsad till 41 timmar samt 10 timmar då veckoarbetstiden enligt huvudregeln är 46 timmar.

Av vad sålunda förekommit finna de sakkunniga framgå, att ett behov föreligger av arbetstidsregleringens fullständigt på denna punkt och föreslå i detta syfte ett undantag från huvudregeln i 4 § 1 mom., sidoordnat med undantaget för de egentliga djurskötarna.

För att känneteckna den ifrågavarande gruppen har valts formuleringen »arbetare, som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete.» De sakkunniga finna det icke erforderligt att, såsom skett i arbetsrådets lagförslag, utförligt avgränsa gruppen såväl emot egentliga djurskötare som mot huvudparten av arbetare, som lyder den allmänna regeln. En gränsdragning mot de egentliga djurskötarna synes icke vara påkallad, då denna kategori kan betraktas som en utvidgning av det mellanfall, varom nu är fråga; båda grupperna syssla med båda slagen av arbete, de egentliga djurskötarna dock i större utsträckning än mellangruppen, »stallarna», med djurskötsel, varför djurskötarna behöva en ytterligare utsträckning av den ordinarie arbetstiden än den som ansetts påkallad för »stallarna». Vad angår gränsdragning åt motsatt håll, har arbetsrådet framhållit, att även kördrängar — vilka måste hänföras under huvudregeln — merendels hava viss befattning med djur, nämligen rykt m. m. beträffande de dragare, som de köra i arbetet. Enligt de sakkunnigas mening bör av den föreslagna formuleringen »arbetare som i regel användes till såväl djurskötsel som annat arbete» framgå, att därmed icke avses kördrängar, i vilkas arbetsuppgifter djurskötsel ingår som en ytterst ringa del. Överhuvud taget synes den ifrågavarande bestämningen framförallt böra ske så, att den anger det väsentliga hos ett i praktiken välkänt fall av arbetsfördelning. De sakkunniga anse sig så mycket hellre kunna vid mellangruppens definierande avstå från tyngande regler i avgränsande syfte, som det dessutom befunnits erforderligt att starkt begränsa antalet arbetare, för vilka regeln må tillämpas.

I arbetsrådets yttrande har nämligen uppmärksamats den möjligheten, att genom ändrad arbetsfördelning även andra arbetare än den grupp, det föreslagna stadgandet avser, kunna tilldelas vissa sysslor med djurskötsel och därigenom en utsträckt arbetstid uttagas av flera arbetare vid varje företag än som oundgängligen erfordras för det syfte, stadgandet vill tillgodose. Till förebyggande härav har arbetsrådet föreslagit, att stadgandet begränsas till »enstaka» arbetare.

Jämväl de sakkunniga finna en begränsning påkallad av det antal arbetare

vid varje jordbruk, för vilka den utsträckta arbetstiden må tillämpas. Emellertid torde den av arbetsrådet föreslagna begränsningen till »enstaka» arbetare vara alltför obestämd. Till frågan om behovet av en sådan begränsning och av dess preciserande förtjänar framhållas, att det korrektiv mot en icke önskvärd utvidgning av »stallare»-formen, som vid diskussion härom ansetts ligga i kollektivavtalens föreskrift om högre lön för dessa arbetare icke med någon säkerhet föreligger i de delar av landet, där kollektivavtalen i stort sett sakna betydelse för lönesättningen. Då enligt tillgängliga erfarenheter i det övervägande flertalet fall endast en arbetare vid varje gård — eller därmed jämförlig enhet — har den befattning, som åsyftas med undantagsbestämmelsen, hava de sakkunniga funnit lämpligast inskränka densamma till en enda arbetare för varje enhet. De fall, som kunna finnas, där undantagsbestämmelsen bör få ifrågakomma beträffande mer än en arbetare, torde kunna tillgodoses genom dispens. Den företagsenhet, till vilken begränsningen anknutits, har i förslaget angivits som en »brukningsdel». Sistnämnda uttryck är måhända icke fullt entydigt, men torde i praktiken tillfredsställande klargöra vad som åsyftas. Att knyta begränsningen till varje enhetligt lett jordbruksföretag synes vara något för snävt; därest inom ett sådant företag finnas flera enheter — utgårdar eller liknande — med självständigt skötta djurbesättningar (stall för dragare, ladugårdar för mjölkkor eller ungdjur, svingårdar), bör för varje sådan enhet, här kallad »brukningsdel», en arbetare få användas i sådant syfte, varom här är fråga. Om däremot inom företaget all djurskötsel är samlad på en plats, må ej mer än en arbetare inom hela företaget hänföras till denna grupp, även om företaget ompspanner flera fastigheter.

Vidkommande den omfattning, i vilken den ordinarie veckoarbetstiden må utsträckas för utförande av djurskötsel, finna de sakkunniga icke anledning att så i detalj som i arbetsrådets förslag anknyta till just den utformning av modifikationen, som skett i det nu gällande riksavtalet. De sakkunnigas förslag ansluter sig emellertid i huvudsak till den ståndpunkt, varom parterna enats i riksavtalet, och sätter den högst tillåtna utsträckningen av arbetstiden till 12 timmar för två arbetsveckor i följd; såsom förut framhållits, avser regeln endast vinterhalvåret. Av den i lagtexten använda formuleringen »utöver den i 1 mom. första stycket angivna tiden för arbetsvecka» torde med tillräcklig tydlighet framgå, att någon utsträckning av den i huvudregeln bestämda längsta dygnsarbetstiden — 10 timmar — icke får ske.

Jämväl för denna arbetargrupp synes det vara lämpligt med en regel för den som ersätter en dithörande arbetare under ledighet.

Arbetstiden för trädgårdsskötsel (4 §).

För de nu gällande föreskrifterna om trädgårdsskötselns arbetstid är karakteristiskt att densamma reglerats i tvåveckorsperioder. Denna anordning har tillkommit på framställning från arbetsgivare inom facket och i syfte att på ett lämpligt sätt kunna i den ordinarie arbetstiden inordna den så kallade »vakttjänsten», d. v. s. de underhållsarbeten av allehanda slag, som i allmänhet måste utföras varje dag i en trädgård, även om eljest intet arbete utföres där. Praktiskt taget är det här fråga om lördagseftermiddagar, söndagar och helgdagar.

Vid överläggningar i saken med representanter för organisationer inom facket har framgått, att nämnda anordning ofta tillämpas på följande sätt. Det är vanligt, att halva arbetsstyrkan turas om att varannan veckohelg om-

besörja vaktarbetet. Därest för en viss arbetare hans vaktjänst förlägges till mitten av en tvåveckorsperiod, uttages av honom vanligen halva den ordinarie arbetstiden under den första arbetsveckan (måndag—lördag förmiddag). Hur mycket tid som åtgår till den därpå följande vakttjänsten är delvis beroende på väderleksförhållandena och kan icke på förhand beräknas, men sedan veckohelgen förflutit, kan det med hänsyn till den följande veckans arbetstillgång avgöras, om vakttjänsten kan inräknas i ordinarie arbetstiden — i vilket fall arbetaren får motsvarande ledighet under andra veckan — eller täckas genom övertid.

Vid en anordning sådan som den nu angivna kommer man emellertid i beröring med en tillämpningsfråga, som kan vara föremål för delade meningar. Då arbetstiden reglerats för »två veckor i följd», kan nämligen teckan råda om innebörden härav. Stadgandet kan tänkas innebära, att arbetstiden för varje vecka, sammanräknad med den föregående eller den följande, skall ligga inom gränsen, eller ock kan det tolkas så, att tiden skall iakttagas endast vad angår på visst sätt utvalda och på förhand fastställda perioder om två veckor. I senare fallet kunna data för dessa perioder väljas på olika sätt, t. ex. lika för hela riket, särskilt för varje företag eller särskilt för varje arbetare. Vid lantarbetstidslagens tillämpning på denna punkt har man följt praxis beträffande ett jämförligt uttryck i 7 § 2 mom. allmänna arbetstidslagen: »under loppet av fyra kalenderveckor». Förarbetena till sistnämnda lagrum giva klart vid handen, att detsamma avser fasta, på varandra följande perioder om fyra veckor, och på motsvarande sätt har nu ifrågavarande regel för trädgårdsskötseln förverkligats. Därvid har tillämpats en för alla företag gemensam periodräkning med utgångspunkt från den 1 november.

Denna praxis — för vilken tala flera skäl bl. a. ur kontrollsynpunkt — medför nu, att i det ovan givna fallet den där genomförda anordningen kan förverkligas endast för halva arbetsstyrkan, medan för den andra, alternerande hälften anordningen blir mera invecklad och ohanterlig med vaktarbete både i början och slutet av tvåveckorsperioden.

Under de ovan nämnda överläggningarna härom hava emellertid partsrepresentanterna enats om, att förut berörda möjlighet att efter omständigheterna inordna vaktarbetet i den ordinarie arbetstiden skulle åtminstone i huvudsak vinnas lika väl genom beräkning av arbetstiden per vecka, under förutsättning att beräkningen började med veckohelgens vaktarbete; med sistnämnda anordning övervinnes tydligen olägenheten av att vaktarbetets omfattning icke kan på förhand beräknas.

Med stöd härav och då en begränsning av arbetstiden per vecka lagtekniskt är avgjort att föredraga, hava de sakkunniga byggt sitt förslag härutinnan på denna princip. Det är uppenbart, att beräkningen per vecka — som förordats i en reservation till arbetsrådets yttrande av herrar Holmström och Jansson — är enklare, lätthanterligare och för de av lagen berörda parterna naturligare. Genom densamma undvikes det förut avhandlade problemet om tvåveckorsperiodernas anordning och de olägliga konsekvenser för företagen, som i ett fall ovan påpekats. Slutligen förenklas därigenom problemet om arbetstidens reglering i övergången emellan två årstider med olika lång arbetstid.

Ett konsekvent genomförande av tanken med vaktarbetets förläggning till början av veckoarbetstiden skulle innebära, att veckan räknades från det ordinarie arbetets slut lördag middag. Detta låter sig dock knappast genomföra, utan förslaget har så utformats, att veckoarbetstiden räknas från och med lördagen till och med nästföljande fredag.

Frågan om arbetstiden för trädgårdsskötsel inbegriper vidare avvägningen av de efter årstiderna växlande arbetstider, som inom denna näring äro tillåtna som ett alternativ till en för hela året likformig arbetstid. Det senare alternativet, i den nu gällande lagen innebärande 96 timmars arbetstid för två veckor, har i arbetsrådets förslag bibehållits oförändrat, och de sakkunniga föreslå däri ej annan ändring än omläggningen till enkla veckor som enhet och sålunda 48 timmars arbetstid i veckan. Beträffande alternativet med variation efter årstider, nu utformat med 86 timmar under vinterhalvåret oktober—mars och 106 timmar under sommarhalvåret april—september, föreslår arbetsrådet, i syfte att erhålla en mindre tvär övergång vår och höst, att i vardera övergångstiden under två månader, mars—april och september—oktober, arbetstiden sättes till högst 96 timmar för två veckor. I denna del avser förslaget att tillgodose önskemål från parternas organisationer.

Under överläggningarna med organisationernas representanter har det framkommit, att man på arbetsgivarhåll inom näringen visserligen önskade en utjämning under övergångstiderna av sådan art som den föreslagna men att tillika arbetsförhållandena svårligen medgiva, att arbetstiden minskas under någon del av sommarhalvåret för att möjliggöra en sådan utjämning. Arbetarorganisationens representanter hava vitsordat betydelsen härav och förklarat sig kunna biträda tanken på en mindre långt gående utjämning i övergångstiden genom en överflyttning, ehuru endast i mycket begränsad omfattning, av arbetstid från vintermånaderna. Med ledning av vad vid dessa överläggningar förekommit hava de sakkunniga funnit lämpligt föreslå — förutom arbetstidens uppdelning under sommarhalvåret på 53 timmar i veckan — endast en mindre jämkning av arbetstiden under vinterhalvåret, innebärande att arbetstiden under dess första och sista månader ökas med 2 timmar i veckan genom att arbetstiden under dess övriga månader minskas med 1 timme i veckan. Veckoarbetstiderna föreslås sålunda till 42 timmar under tiden november—februari samt 45 timmar under oktober och mars.

Veckoarbetstidens anordning (4 §).

I samband med övriga ändringar i 4 § har arbetsrådet föreslagit, att det i lagtexten måtte komma till uttryck, att föreskrifterna om veckoarbetstid skola avse kalendervecka, d. v. s. tiden från och med söndag till och med lördag.

Såsom förut nämnts, föreslå de sakkunniga beträffande trädgårdsskötseln av särskilda skäl en beräkning av veckoarbetstiden från och med lördagen. Ehuru det i och för sig vore önskvärt med en likformig regel, lär en liknande anordning inom jordbruket vara utesluten; för dess vidkommande torde valet stå emellan söndagen och måndagen som begynnelse-dag för beräkningen. Ehuru det är tänkbart, att här liksom inom trädgårdsskötseln det kunde vara förmånligt att börja beräkningen med förekommande söndagsarbeten, exempelvis vikariat för djurskötare, hava de sakkunniga trots sig finna, att för de allra flesta av de berörda parterna det torde förefalla naturligast att börja beräkningen på måndagen. De sakkunnigas förslag bygger därför på det sistnämnda alternativet. Givetvis kan en annan anordning medgivas genom dispens, varvid kan tillämpas den enklaste formen därav, dispens enligt 5 § 1 mom. Då sålunda veckoarbetstiden för olika näringar anknytes till olika perioder, ingendera sammanfallande med kalenderveckan, har det ansetts lämpligt att såsom beteckning i lagtexten för den tidsrymd, varunder veckoarbetstiden skall iakttagas, införa termen *arbetsvecka*.

Därvid hava de särskilda föreskrifterna i 1 och 2 mom. om veckoarbetstid förklarats gälla arbetsvecka samt i ett nytt, till 4 § fogat tredje moment reglerats vilka tidrymder som inom de olika näringsområdena skola räknas som arbetsveckor.

Med denna anordning har det även erbjudits en lämplig möjlighet att i reglerna för de efter årstider varierande veckoarbetstiderna undvika den tyngande formuleringen, att arbetstiden för vecka icke må överstiga, »om första söckendagen i veckan infaller i januari» etc. I det nytillkomna momentet har nämligen infogats en generell regel om vilken av de varierande veckoarbetstiderna som skall tillämpas för viss arbetsvecka. Regeln har i enkelhetens intresse och i överensstämmelse med vad arbetsrådet på denna punkt föreslagit ändrats så, att arbetsveckan skall följa regeln för den månad, varunder dess första dag, icke dess första söckendag, infaller.

Arbetsrådets dispensrätt (5 §).

Angående den i 5 § 2 mom. lantarbetstidslagen stadgade befogenheten för arbetsrådet att, där i visst fall så finnes påkallat av synnerliga skäl, medgiva utsträckning av sammanlagda arbetstiden för år utöver vad lagen eljest medgiver, har arbetsrådet upplyst, att denna möjlighet hittills icke i något fall kommit till användning och endast i ringa utsträckning åberopats i ansökningar. I anslutning till föregående uttalanden av arbetsrådet i frågan har rådet nu föreslagit en modifikation av stadgandet på det sätt, att dispens finge meddelas, där *särskilda* skäl så påkallade.

De sakkunniga vilja i detta hänseende till en början erinra om, att vid lagens tillkomst markerats en betydande principiell skillnad mellan detta fall, där arbetstidsbegränsningens genomsnittliga standard överskrides, och det i 5 § 1 mom. avhandlade dispensfallet, innebärande endast en förskjutning av arbetstid mellan olika perioder under bibehållande av lagens genomsnittliga tid. För det förra fallet borde uppställas strängare krav. Därest en uppmjukning sker av kraven för dispens enligt 2 mom., är det likväl uppenbart, att en betydande skillnad mellan de båda dispensfallen alltså bör upprätthållas.

Vidkommande arbetsrådets förslag till ändring av ordalagen i 2 mom., kan måhända anmärkas, att stadgandets nuvarande uttryckssätt knappast torde hindra den tillämpande myndigheten att inom tämligen vida gränser anpassa fordringarna för dispens efter lägets krav. Emellertid har tillika framhållits, att i uttrycket »synnerliga skäl» syntes ligga ett krav på att för det företag, som ansökan avsåge, skulle individuellt föreligga speciella skäl för eftergift, synnerligast svårigheter av ekonomisk innebörd, men att utredning i sådant syfte sällan funnes tillgänglig och för övrigt vore svår att förebringa i ansökningsärenden av detta slag. Ofta vore emellertid läget det, att alla företag av ett visst slag, exempelvis en viss binäring till jordbruk, hade enahanda svårigheter, som kunde motivera dispens, och i sådana fall borde endast behöva åberopas vad som företetts i annat ärende avseende ett företag av samma slag eller som vore för arbetsrådet eljest känt om detta slags företag. Därmed kunde måhända icke sägas hava visats »synnerliga» skäl i den individuella mening, varom ovan talats, men däremot möjligen »särskilda» skäl i betydelsen för ett särskilt slags företag karakteristiska skäl.

Då det icke synes böra läggas hinder i vägen för en utveckling av arbetsrådets dispenspraxis i det hänseende, som här antytts, hava de sakkunniga upptagit arbetsrådets förslag på denna punkt.

Övertid (7 och 8 §§).

I 7 § 1 mom. lantarbetstidslagen har med de nödvändiga förberedelse- och avslutningsarbeten inom jordbruket, för vilka övertidsarbete är tillåtet, likställt vissa arbeten inom trädgårdsskötsel, vilka måste utföras även under dagar, då arbetet eljest ligger nere. Praktiskt taget är det härvidlag fråga om lördagseftermiddagar och söndagar.

Arbetsrådet erinrar nu om, att det arbete, varom här är fråga, inom facket allmänt benämnes »vaktjänst», vilket uttryck skulle för praktiska ändamål bättre klargöra stadgandets innebörd än den beskrivning av arbetet, som lagen nu innehåller, »vakt-, vattnings- eller andra underhållsarbeten».

Då arbetsrådets förslag på denna punkt innebär en förenkling samt, såvitt de sakkunniga erfarit, någon tvekan om den praktiska innebörden av termen »vaktjänst» icke synes råda inom näringen, har förslaget upptagits av de sakkunniga. Ett i arbetsrådets förslag till lagtext tillfogat förtydligande, att vaktjänst utföres »å söndag eller eljest», torde icke vara behöfligt.

I fråga om regleringen av det egentliga övertidsarbetet föreligger framförallt den olikheten mellan allmänna arbetstidslagen och lantarbetstidslagen, att medan i båda lagarna arbetsgivaren äger rätt att inom vissa gränser efter eget avgörande använda övertidsarbete, den förra lagen därjämte ger en ytterligare möjlighet därtill efter medgivande av arbetsrådet för varje fall. Denna olikhet är av betydelse i två hänseenden: med arbetsrådets medgivande kan dels antalet övertidstimmar per år överskrida eljest tillåtna 200 timmar, dock ej med mer än 150 timmar, och dels övertiden för en period av 4 veckor överskrida eljest därför medgivna 48 timmar. Lantarbetstidslagen upptager däremot ingen särskild bestämmelse om tillstånd att överskrida där medgiven övertid, 260 timmar för 12 månader och 48 timmar för 4 veckor.

Arbetsrådet föreslår nu för lantarbetstidslagens vidkommande en reglering efter förebild av allmänna arbetstidslagen, upptagande per år en tillåten övertid å 150 timmar utan särskilt medgivande och ytterligare 150 timmar efter sådant medgivande. I reservation av ledamöterna i arbetsrådet herrar Almström och Carell föreslås, att det förstnämnda timantalet i likhet med vad fallet är i allmänna arbetstidslagen sättes till 200. Majoritetens förslag innebär sålunda förändringar i tre hänseenden: den till arbetsgivarens fria förfogande stående övertiden per år minskas från 260 till 150 timmar, den yttersta gränsen för antalet övertidstimmar per år ökas från 260 till 300 samt begränsningen per 4 veckor blir icke ovillkorlig utan möjlig att häva efter prövning i varje fall.

Av dessa förändringar torde för praktiska syften den förstnämnda tilldraga sig största uppmärksamheten. I denna del lär förslaget framförallt vara föranlett av syftet att begränsa möjligheten av övertidsbestämmelsens missbruk. I praxis har nämligen stundom iakttagits, att man uttagit övertid jämnt fördelad över större delen av året, exempelvis med en timme om dagen, ett förfarande som uppenbarligen strider mot övertidsbestämmelsernas syfte och är ägnat att förrycka arbetstidsregleringens principer. Denna användning av möjligheten till övertid kan givetvis, om ock endast till viss grad, motverkas genom arbetsrådets förslag. Emellertid har å andra sidan framhållits, att en inskränkning av den mängd övertid, som står till arbetsgivarens fria förfogande, skulle medföra betydande svårigheter särskilt för de minsta jordbruksföretag, som falla under lagen. Därvid har som ett skäl

till uttagande av övertid särskilt nämnts behovet av ersättare under arbetares ledighet, vilket behov åtminstone tidvis icke kan helt tillgodoses vare sig utifrån eller av arbetare inom företaget under ordinarie arbetstid. I detta sammanhang har framhållits, att en möjlighet att efter arbetsrådets medgivande uttaga ytterligare övertid icke har samma värde som en sådan utan särskilt ansökningsförfarande, detta bland annat därför, att ett dylikt behov av arbetskraft ofta inträder så snabbt och oförutsett att medgivande icke hinner utverkas.

Enligt de sakkunnigas mening böra båda de nu nämnda synpunkterna kunna tillgodoses samtidigt, därest den till arbetsgivarens fria förfogande stående övertiden bibehålles vid ett högre timantal, exempelvis 200 timmar per år, medan det genom särskilda inskränkande bestämmelser förebygges, att övertiden missbrukas på förut nämnt sätt. Så bör kunna ske genom att i lagtexten betonas, att övertid bör tillgodoses allenast ett tillfälligt behov av ökad arbetstid, icke ett ständigt eller i varje fall långvarigt behov av ytterligare arbetskraft till företaget. Därvid bör uttrycket »tillfälligt» icke förstås så, att endast oförutsedda eller onormala omständigheter skulle få tagas i betraktande; även regelbundet återkommande och rentav på förhand beräkneliga faktorer böra helt naturligt få föranleda övertidsarbete. Exempel härpå äro just de nyssnämnda svårigheterna att anskaffa ersättare, vilket givetvis lika väl gäller de vanliga fridagarna, och vidare den för jordbruket karakteristiska inverkan av väderleksförhållanden eller, särskilt inom handelsträdgårdarna, tider av livlig efterfrågan på produkter vid helger och liknande. Överväganden av här antytt slag hava föranlett de sakkunniga till antagande, att en endast allmänt hållen föreskrift om att övertid finge tillgodoses endast tillfälligt behov måhända är otillräcklig; av dessa skäl hava de sakkunniga därjämte föreslagit en viss exemplifiering redan i lagtexten. Därvid hava som exempel valts dels ett av det slag, som för jordbrukets del i första hand erbjuder sig, nämligen »brådsakande arbete under sådd och skörd», och dels det förut anförda om ersättare för lediga arbetare. De sakkunniga vilja understryka, att med den föreslagna lydelsen i denna del icke avsetts annat än en klagörande exemplifiering, och att därför »annat tillfälligt behov», som må föranleda uttagande av övertid, ingalunda behöver vara direkt jämförligt med något av exemplen.

I enlighet med nämnda riktlinjer har 7 § 2 mom. i de sakkunnigas förslag utformats. Liksom i den nu gällande lagen har begränsningen av övertiden per år knutits till perioder om tolv månader i följd. Beträffande den av arbetsrådet föreslagna formuleringen, att begränsningen utgjorde 48 timmar för fyra veckor, »dock högst» angivet antal timmar per år, hava de sakkunniga ej funnit tillräckliga skäl föreligga att frångå den nuvarande texten, vilken överensstämmer med motsvarande lagrum i allmänna arbetstidslagen.

I anslutning till arbetsrådets förslag hava de sakkunniga som villkor för överskridande av någondera begränsningen av övertid — för 4 veckor eller för 12 månader — föreslagit arbetsrådets medgivande. Hur långt arbetsrådets rätt att medgiva ytterligare övertid må sträcka sig är tydligen en fråga av mindre praktiskt intresse än den nyss berörda om arbetsgivarens rätt att utan tillstånd uttaga övertid; kravet på individuell prövning i varje fall i förening med den från allmänna arbetstidslagen hämtade regeln, att eftergiften skall vara »av trängande behov påkallad», synes utgöra betryggande korrektiv mot ett oskäligt utnyttjande av bestämmelsen. Emellertid hava de sakkunniga icke funnit lämpligt föreslå en högre totalsumma tillåten övertid per år än den nu gällande, 260 timmar. Då, såsom förut berörts, till arbetsgivarens fria förfogande föreslås 200 timmar, har arbetsrådets möjlighet att medgiva ytterligare eftergift begränsats till 60 timmar för 12 månader.

Bestämmelsen härom synes böra infogas i 7 § som 3 mom. Till följd härav har nuvarande 3 mom. — med oförändrad lydelse — betecknats 4 mom.

Nu ifrågavarande ändring innebär tillkomsten av en ny kategori beslut av arbetsrådet, vilket, såsom framhålles i arbetsrådets yttrande, föranleder ett tillägg i 8 § tredje stycket. Där föreskrives, att beslut av arbetsrådet enligt 6 § 1 mom. (om tillstånd till övertidsarbete till följd av olyckshändelse m. m.) skall biläggas övertidsjournal eller därmed likställd handling samt förvaras tillsammans med denna. Då samma regel uppenbarligen bör gälla för de beslut av arbetsrådet, som nu avses, föreslås föreskriftens utvidgning att avse arbetsrådets beslut enligt 6 § 1 mom. och 7 § 3 mom.

Då i de sakkunnigas förslag upptagits en ny enhet för beräkning av den ordinarie arbetstiden, benämnd »arbetsvecka» och bestämd på olika sätt inom olika arbetsområden, synes av praktiska skäl lämpligt att jämväl övertiden, i den mån densamma beräknas per vecka, anknytes till samma enhet. På grund härav föreslås i 7 § 1 mom., att förberedelsearbeten m. m. begränsas till 7 timmar för arbetsvecka, samt i 7 § 2 mom., att den allmänna övertiden — förutom regleringen per tolv månader — begränsas till 48 timmar för fyra arbetsveckor. I sammanhang med dessa ändringar synes det vara lämpligt, att övertidens antecknande i journal eller därmed jämförlig handling, som nu enligt 8 § skall äga rum senast första söckendagen i nästföljande kalendervecka, förlägges till motsvarande dag i följande arbetsvecka.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 30 mars 1939.

Närvarande:

justitierådet EKLUND,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden LAWSKI,
VON STEYERN.

Enligt lagrådet den 24 mars 1939 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 3 mars 1939, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lantarbetstidslag*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av extra hovrättsfiskalen Erik Hedfeldt.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Forslund, lagrådets den 30 mars 1939 avgivna utlåtande över det den 3 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till *lantarbetstidslag*, därvid föredraganden — under åberopande av att proposition i ämnet jämlikt § 54 riksdagsordningen torde kunna avlåtats utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tid gått till ända — hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtats proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Anders Lundstedt.